

عراضی که از شیروان رسیده طرف در این مطالب آصف الدوله بود و آن مسئله که در سابق در عدلیه گذتگو شد طرف آن سالار مقیم بود و در ضمن هم از آصف الدوله گفتگو بود گویا آصف الدوله هم برای معاکه حاضر نیست پس چه باید کرد

آقا سید محمد تقی - در این تلگراف که استرداد اموال و قصاص مقتولین را خواسته اند در این مواقع باید بیجوت شرعی برسد و حجج اسلام حکم فرمایند پس باید رسیدگی شود

حاج سید عبدالحسین شهشانی - پس این همه اسناد و نوشتهجات و تحقیقات در صباب سالار بی خود بود و این تلگراف هم در باب مقتولین است که متظلم شده اند

آقا سید محمد تقی - اشتباه نشود که این مسئله اطلاق نیست مسئله قتل است سکه باید معلوم شود

رئیس - آن روز قرار شد که در حضور حجج اسلام تحقیقات شده و آنچه معلوم شد حکم فرمایند اگر اسباب فراهم است که اقدام شود

آقا میرزا سید محمد مجتهد - بعد از ختم مجلس جمعی نشسته در این باب گفتگو بنماییم

حاج امام جمعه - در سه ماه قبل مذاکره شد و این مسئله خیلی بین مؤثر افتاد و من یک روزی طرح کردم و قرار شد که در پانزده روز تحقیق و مجازات شود روزنامه شاهد است عقیده بنده این است که در این کار اینقدر سستی نشود

رئیس - صحیح است باید رای آخری داده شود

حاج امام جمعه - رای آخری آن روز داده شد و بقول احسن الدوله رایها عیاند می رسد

رئیس - این تأخیر بجهت پیش آمدن مسئله ارومیه شد (قرار شد در هفته آتی رسیدگی شود)

آقا میرزا سید محمد مجتهد - مسئله بانک چه شد؟

رئیس - همانطوریکه فرمودید بعد از ختم مجلس ازده پانزده نفر انجمن شود در این خصوص شرعی عرض میکنم

احسن الدوله - از روزی که ما آمده ایم هر روز می بینم از هر طرفی يك وقته اتفاق می افتد مه را ما هیچ می بینیم قتل میشود هیچ زن اسیر میشود هیچ ما خودمان هم دست بهست وزرا داده مسامحه میکنیم میگویند بفراست بالا بهمین راضی میشود سکوت میکنیم آخر انصاف بنده هیچ کاری برای ملت صورت داده ایم

آقا شیخ یوسف - نظام السلطه تلگرافی کرده که اقدامات مجده کرده ام اگر صلاح میدانید قرائت شود

ثقه الاسلام - تلگراف کرده اند که علت آشوب جماعتی بودند که در مسجد تو جمع شده بودند يك تلگراف امروز از تاجار رسیده قرائت شود تحقیقات لازمه معلوم میشود

آقا شیخ حسین شهیدی - يك فکری ای امنیت تمام ولایات بکنند تیزوین در نهایت سختی و شدت است امنیت بالمره برداشته شده بواسطه نبودن مجازات همه قسم هرج و مرج شده

رئیس - اجمالاً چه شکایت از شیراز وجه از سایر بلاد رسیده اگر بواسطه اذعام اشراز است مثل مسئله قفقانی وغیره

یک اندازه هم بواسطه شدت اهل شهر است با همدیگر همین مسئله شیراز بواسطه شدت اهل شهر است يك قسم هم مثل اهالی تنکابن که اهالی يك اظهار می کنند نصر السلطه هم يك عنوانی میکنند تمام اینها مساوی است که باید يك دفعه رفع و علاج شود

حاج سید عبدالحسین شهشانی - بر هیچ کس پوشیده نیست که فوه مجریه در مملکت بواسطه خود عمل نمیکند

آقا سید محمد تقی - در روز شنبه گذشته آقا میرزا طاهر شرحی از شمیران نوشته بودند و مریشه اهل تنکابن را فرستاده بودند بواسطه بعضی متمعات اظهار داشتند و از طرف جناب رئیس اقدامات بعمل آمد و بوزارت داخله فرستاده شد و اکنون شرح دیگری نوشته با مریشه اهل تنکابن قرائت میشود

(مکتوب آقا میرزا طاهر با مریشه اهل تنکابن که مهور بهر جماعتی بود قرائت شد در صدقات وارده بر آنها و تعدیات مستبدین و قتل و غارت و شرارت اشراز مشروحاً نگاشته بودند استماع آن خیلی باعث تأسف حضار گردیده)

آقا سید محمد تقی - در این باب باید اقدام کرد

آقا میرزا حسین طیب - تلگرافی آمده بود بر ضدینها

آقا سید حسین - تمام این مقاصد بواسطه نبودن مجازات است باید خیلی از سبهدار متشکر باشیم که بدین اندازه از ظلم و جور قناعت کرده اگر دفعه اول تحقیق میشود مجازات داده میشد کار با اینجا نمیرسید

آقا سید محمد جعفر - باید تحقیق شود بعد مجازات داده شود

لسان الحکما - شاهزاده متمدن الدوله آدم درستی است از خودش تحقیق شود بهتر است

رئیس - کلیه افشاشات بواسطه همراه نبودن فوه مجریه است از برای امتحان و استحضار يك رای دادیم پریروز که يك هیئت سرور حضور همایونی قراشه لایحه نوشته شود و در حضور همایونی قرائت شود و بعد هم شاهنظامت طلب لازمه را عرض نمایم حال لایحه خوانده شود و مجلس تصویب نماید تلگرافی از شیراز رسیده بود قرائت شد قریب بیست و نه نفر (بواسطه حجة الاسلام آقای سید محمد جعفر آقای ثقه الاسلام حضور و کلاهی دارالانشورای ملی اولاً نظامی که از هر طبقه شده از انجمن اسلامی کرده اند ماها که انجمن تجار هستیم خدا را شامه گواه میخواهیم که هر این آنها صحیح است تا اینک فسدین جا و مال و شرف مادر از میان برده اند مسئله حاکم و محکومی از میان بر نه لایحه چند نفر ساده لوح در میان جماعت مقصدین است که آند دست آنها بوده و با هم مشروطیت و تجارت و زراعت را از میان برداشته اند مطالب در ضمن عراض کتبی بتوسط دست عرض شده و اسامی خود را يك يك علیحده نوشته اند کرده ایم بعضو خواهد رسید (تلگراف دیگر رسیده بود قرائت شد قریب بیست و نه نفر)

(خدمت آقای سید محمد جعفر و کلاهی شیراز امروز تکلیف شما که از طرف ملت شیراز و بلکه از جانب عموم ملت وکالت دارید این است محض حفظ اهالی از متحصنین مسجد تو پیرسید و تحقیق نمایند مطالب آنها چیست هنوز مخلص تاکنون نهیید ام چند نفر هم گفته ام که مقاصد خود را نوشته برستید

اقدام نکرده اند و هر کدام شرحی بر حسب میل خود مینویسد و بدین ترتیب استحضاری از برای شما حاصل خواهند شد کدام اینست

از حجة الاسلام آقا میرزا ابراهیم دامت برکاته تحقیق کنید تا تکلیف معلوم شود و هر چه از طرف مجلس امر شود البته با تهم اطاعت خواهد کرد اگر از تلگراف خانه ایران این ایام اطمینان نیست بتوسط تلگراف خانه انگلیس اقدامات لازمه را بعمل آورید تا نظم شهر مجدداً عود نماید عجب تر از همه از روز پنجشنبه هر چه میفرستم که مطالب شما چیست و این هیاهو و برای کبیت چرا نیک نگارید هرج و مرج چندین ساله رفع شود خدمت جناب میرزا فرستاده قبول زحمات نمود و قرار نامه نوشته فرستادم جواب دادند که چون در حضور جمیع اهالی نبوده قبول نداریم بدینیه است اشراز دروازه کازرون هم مطیع همچو هیئتی خواهند بود و باید معلوم نیست قصدشان چیست)

آقا میرزا محسن - این انجمن چیست؟

آقا سید محمد جعفر - این انجمن هشتاد و نه نفر است و اینجاست و همه قسم اشخاص در جزو آنهاست از فاسد و فقیه فاسد

آقا شیخ یوسف - نتیجه چه شد؟

رئیس - در این مجلس نتیجه را نمیتوانم بگویم هر چه مذاکره شود نتیجه حاصل خواهد شد کلیه امنیت آجا را باید از دولت خواست همین قدر از طرف مجلس هم باید دولت با هم همراهی شود که چند نفری که اسباب فساد هستند لااقل محترماً بستنی تبعید شوند حال مجلس باید برای خود را در این خصوص اظهار نماید

آقا شیخ حسین - فرمودید از این مذاکرات نتیجه حاصل نمیشود از بابت بلوکات تلنگو گفتگو شد سر منشاء معلوم گردید اینجا هم مذاکره شود سر منشاء معلوم میشود

اسدالله میرزا - البته وکلای شیراز بهتر از شما میدانند پس از ایشان تحقیق شود بهتر است

آقا شیخ یوسف - وکلای شیراز نمیتوانند بطور آزادی مطالب را بگویند

وکیل التجار - بر عرض گفته شد فایده ندارد چند وقت است از بابت طولانی گفتگو شده همه وقت هم فریاد میزنیم امروز تلگراف آمده است بر پریروز هم عرض کردم که رؤسای ایل فولادلو صریحاً به امید السلطه تلگراف کرده اند که آنجا آمده ایم که اگر کسی بر ضد شما حرف بزند او را بکشیم میخواهید برستید از تلگراف خانه صورت تلگراف را بخواهید

امروز تلگراف آمده است که سی نفر کشته شده اند سه ماه است مذاکره میشود هیچ وجه اقدامی نشده است

آقا سید حسین - با زهم در درجه مشغول قتل و غارت هستند سر دازهم قدره می آورد که فوه مجریه نداریم نظر هم در آنجا مشغول قتل و غارت است گویا همه این زحمات از برای این بود که سالار الدوله را بیارند اینجا از او مهمانداری کنند کو استطاعت سالار الدوله تا چه اندازه باید ملاحظه کرد همه جا مشغول است هر جا هم امن بود بعضی تغییر حکومت اقتضای میشود تغییر سعید السلطه چه بود

فخر السادات - در باب اشراز از طرف وزارت

داخله اندامی شده است

رئیس - چون معادن ایشان حضور دارد از ایشان استفسار شود

حاج محتشم السلطه - این تلگرافات از شیراز آمده است (قرائت شد قریب بیست و نه نفر) ما کار بيك کرور و نیم مالیات بنداریم مملکت نظم ندارد علاج بر ما نیست مشکل است قوام و پسرانش شیراز را آسوده بگذارند و تمام حجت شده است با چاپاری بیایند کار رجوع شود یا بروند خارجه

وکیل الرعایا - هر وقت عرض شده که فتنه شیراز هم از طهران است همچو بظالم می آید که باعث وزرای عظام هستند و حال معلوم شد که قوام و اولادش هستند اینها آنچه را که همه ساله می گرفتند تا نگیرند خلق را آسوده نخواهند گذارد حال اگر چند نفر از آنها تبعید شود چه خواهد شد آیا آسمان بر زمین می آید

رئیس - حال اگر برای یک نفر دونه باشد نمیشود باین عجله اقدام نمود

حسن علی خان - فرمودید در این خصوص رای گرفته شود آن روزی که وضع مملکت تغییر کرد رای گرفته شد که هر کس بر ضد مشروطیت اقدام کند و باعث فساد باشد باید او را معدوم کرد

ثقه الاسلام - آن تلگرافی که نظام السلطه کرده و انجمن نموده است غیر از این است که در این تلگراف است در آن تلگراف اظهار شده که سبب این اشخاص هستند که در مسجد نوشته اند حالا مالین بمقارعت قرار داده اند چرا آن را تحقیق نمی کنید

وکیل الرعایا - بعد از آنکه معلوم شد علت کبیت

رئیس - رای هر کسی آزاد است آقایان وکلای شیراز بهتر مسبقاً بحال شیراز

آقا سید محمد جعفر - روزی که تلگراف کان فیروز آمد چرا اقدام نکرید بدینیه است اقدام نقد فساد بیشتر خواهد شد

آقا شیخ حسین - اینکه فرمودید جواب آقای رئیس نیست و این تلگراف آمده است که اسباب فتنه قوام و پسرانش هستند

آقا سید محمد جعفر - هر دو طرف حرف راست را نیکویند

آقا شیخ حسین - در هر شهریکه آشوبی میشود تمام مجلس داد میزنند که وزیر داخله امنیت بعدد حال عقیده بنده این است که باید امنیت آنجا را خواست ولو به تبعید چند نفر از محترمین هم باشد باید کرد حال اگر بیرون کردند دیگر گفته نشود که فساد شد مقصود این است که امنیت مملکت را باو رجوع کرده ایم باید مملکت را امن کند نباید فتنه شود که فلان کار را کرده

حاج محتشم السلطه - این طوری که میفرمایند تحمل امری فوق الطاقه است

وزیر داخله باید اسپایش جمع باشد تا او امن کند همه میدانند وضع مملکت خراب است با اینحال باید با تفریق رفع فساد شود امروز نظام السلطه چنین رای داد که قوام این طور بود لابد این مقصد از هر دو طرف است همان طوری که آقای آقا

سید محمد جعفر فرمودند پس باید مجلس بیوزراه اتفاق نماید که اگر محظوری در خده اسباب ملامت نشود

رئیس - باید وزرا رای که در این خصوص میدهند بیستهاد مجلس نمایند مجلس هم همراهی خواهد کرد مجلس در این موارد رای نمی دهد

محتشم السلطه - بلی اشخاصی که از حال مملکت اطلاع دارند از راه طریق نمایند و اینکه این رای را حاکم عمل گفته است حال هر دو طرف را باید ملاحظه کرد که کدام یک مترون بصلاح است

وزیر امور خارجه - کبیسونی تشکیل میشود که معلوم گردد تقصیر از کدام طرف است چون بسطان عثمانی اشتباه شده و حکم سلطان هم همین است و تلگراف هم آمده است حاضر است باید در انجمن مخصوص قرائت شود

صدیق حضرت - این کبیسونی در کجاست دول واسطه هم هستند یا غیر

وزیر امور خارجه - بلی در وصل است

دکتروالی لانه خان - خبر امروز را از سر حد دارید مدانیها قدری تخطی در سر حد کرده اند و شش عراد توپ با استعداد خواسته اند

وزیر امور خارجه - این خبر با این تلگراف سکه داریم گویای اصل باشد اگر هم خیالی داشته اند موقوف شده است

محتشم السلطه - این خبر از کجاست که هنوز بوزارتخانه داخله نیامده است

مستشار الدوله - جناب وزیر امور خارجه فرمودند که بسطان عثمانی اشتباه کرده اند که اینها تخطی کرده اند اولاً سلطان عثمانی حالش معلوم است که از تمام حالات مملکت خود با اطلاع است گذشته مملکت عثمانی مستبد است و مسکن نیست بدون اطلاع سلطان يك نفر بکدم بردارد تمام کارها بدستور اصل با امالی است و با امالی هم بدون امر اجازه سلطان هیچ اقدامی نمیکند پس معلوم میشود اینکار تا یک ماه همین طور خواهد ماند

وزیر امور خارجه - تا این کاغذها خوانده نشود این رای معلوم نمیشود

حاج محتشم السلطه - در خصوص شیراز رای داده نشد

ثقه الاسلام - خودشان تحقیق نمایند لابد از ما بهتر میدانند

آقا شیخ یوسف - کبیسونی از مجلس تشکیل میدهم جمعی از علمای می خواهیم که با نظام السلطه حاضر شده مغایره نمایند تحقیق میکنیم و اطلاع می دهیم (گفتند اینکار مجلس نیست)

وکیل التجار - مدنی از فارس از قوام و کانش شکایت داشتند حال حکومت هم تصدیق مینماید در این صورت محتاج نیست بمجلس اظهار شود هر طور وزارت داخله صلاح میدانند اصلاح نمایند

حاج محتشم السلطه - حال امروز غیر از آنروز است حالا چند تیره شده اند و باید از روی بصیرت اقدام شود و از تلگراف حکومت شیراز هم معلوم میشود این رای که آقا شیخ یوسف گفتند خوب است حضوراً تحقیق شود

حاجی سید عبدالحسین شهشانی خوب است در صورتیکه مسئولیت با مجلس نباشد

آقا شیخ یوسف - بنده این اشوب را از

تغییر بی جهت حکومت میدانم که از سابق مستبدین این طریق را پیش گرفته بدسیسه های مختلف اقتضای کرده که حکومت جدید نتواند حکومت نماید

آقا سید حسین - گویا رای آن روزی مجلس فراموش شده گفته شد چند نفر مقصد بهر لباسی که هست تبعید شوند گویا اتفاق آرا بود حالا نتیجه بگیرد

محتشم السلطه - این هم بد برای نیست (جمعی گفتند نمیشود)

آقا سید محمد جعفر میخوام يك حرف حقیقت بی برده و بی واهمه بزنم حال شیراز این است از بدو ورود قوام الملک مخالف با مشروطیت بود سادامیکه نیامده بود اولادش کمال سلوک را با مردم داشتند وقتی که خودش آمد بنای مقصد را گذارد يك انجمن ایرانی که در آنجا انجمن ملی میگویند متفق شد جمعی از علماء و غیره مشغول کار بودند ولی کار پیش نمیرفت بعد عده پیدا شده انجمنی تشکیل دادند بجهت حفظ این انجمن بعد از آن تمام طبقات آمده داخل شدند چون قوام با مشروطیت همراه نبود جمعی از کسبه را فرستاده که بر ضد مشروطیت حرف بزنند چون اقلیت نداشتند نتیجه نیشیده اصرار در حرکت و کلا داشتند پس از حرکت منظر يك فساد بودیم این بود اصفهان رسیدیم صد آباد شد اگر چه مقصدشان صحیح بود ولی از روی غرض بود تا کاری کردند که همه با آنها متفق شدند قوام و پسرانش را بیرون کردند بعد از آن اشخاص متعرضین انجمن اسلامی چند نفر حکم تولید شد بطوریکه اشخاصیکه در مسجد نو متحصن بودند و با قوام همراهی کرده بودند آنها را تبعید کردند صوت الدوله که انجمن آنها را همراهی کرده بود دهات قوام را چسبید این طرف ظالم آن طرف ظالم رعیت بیچاره بواسطه طریق قوام با صوت الدوله پای مال شدند و مکرر گفته شد جلو گیری نمایند که مبادا فتنه زیاد شود شاید اینها هم باطاً معرک باشند نظام السلطه هم وارد شده شرایط استقلال از برای او فراهم نیست ابلاغی بواسطه غرض با قوام خانه رحمت را سوژانید شکایت از متعرضین انجمن اسلامی است

وکیل الرعایا - از فرمایشات آقا سید محمد جعفر معلوم میشود هر مطلبی يك اولی دارد و يك آخری عقیده سبب را باید بدست آورد عقیده بنده این است چیزی که گناه اغتیا را می بخشد آن موقوف شود از قرا لااقل سه هزار حبس هستند اینها راهم حبس نمایند و بعد مشغول تحقیقات شوید

حاج محتشم السلطه - صحیح است ولی این رای نباید از مجلس داده شود

آقا سید محمد جعفر - این ملک مشغول است نظام السلطه حاکم با اقتداری است اگر او نتواند دیگری هم نخواهد توانست مالیات را نمیتواند وصول نمایند تجار غدغن کرده اند کمال التجاره حمل نشود

رئیس - تمام تلگرافات بوزارت داخله فرستاده میشود علاج هم همین است که مذاکره شد

آقا سید محمد جعفر - غرض این است این مملکتی که همه پسران تراست زیاد تر زیربار ظلم است باید زودتر اقدام شود

مقل لشکره نظام السلطه که حکومت شیراز همین

شده آیا با امضاء مجلس بوده یا نبوده لایحه هر چه تصویب کند از دو طرف پذیرفته است خوب است تقویت شود هر چه صلاح است اقدام نماید .

آقا میرزا حسین شهیدی - آیا تمام و کلا میدانند که تمام ولایات مفتوح است و هر کسی از طرفی از ولایات خود حرف میزند منتهای بیفرومایند که عموم ولایات منظم شود .

آقای سید حسین - خوب است فراری از برای تمام ولایات گذاشته شود و آن این است که عرض مینمایم که لایحه در هر ولایتی چند نفر مفسد دارد آنها را باید دفع نمود .

مجتهد السلطنه - این رای صحیح نیست اگر بخواهید تمام مفسدین را دفع نمائید کسی باقی نمیماند شما باید جلو گیری نمائید که فساد نکنند امروزه می باید برای آنها جام درست کرد بدیهی است وقتی که لجام برداشته شد البته همه مفسد میشوند لجام هم قوه مجریه و مالیه است .

آقای سید حسین - در شیراز معلوم شد که نفر مفسدند در بروجرد معلوم شد یک نفر است هر وقت مجلس بخواهد بکارهای خودش رسیدگی نماید از اطراف تلگراف میرسد نمیکند از حال از امشب قرار بگذارند یاد در این خصوص ها گفتگو نکنید و مشغول نظامنامه باشید یا جدا در صدد اصلاح بر آید .

آقای شیخ یوسف - هر دولتی که با دولتی طرف میشود قوای استعداده ندارد لایحه با اقدامات پارتیکی اقدام مینماید امروزه یک اندازه قوای داخلی ضعیف شده پس باید با اقدام پارتیکی جلو گیری شود همان قسم که عرض کردم چند نفر از علماء که در مسجد بنویسند و چند نفر از آنها تکیه در تلگرافخانه بودند تلگرافخانه بخواهید تا مطلب تحقیق شود .

احتشام الاطبا - لایحه که نتیجه پریروز بود ارائه نشد .

رئیس - بلی باین لایحه خوانده شود که در وقت آن انجمن را معین نمایم (لایحه که باید در حضوره ما یونی قرائت شود ، آقای حاج سید نصرالله قرائت کردند عموم و کلاً تسخیر گفته و تصویب کردند) .

مذاکرات روز پنجشنبه هرجب دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز ۳ شنبه ۱۳۰۳ آقا سید محمد تقی قرائت کردند .

آقای سید محمد جعفر - نیم ساعت بیشتر این مردم مرا معتدل نموده مطالب حقوق خود را کردند منجمله اهالی ساوه تشکلیاتی اظهار داشتند و هم چنین جمعی مطالبه قانون اساسی را می کنند برخی مطالبه قانون وزارت عدلیه را میکنند و باره قانون وزارت داخله را میخواهند ما تاکنون هیچ امری را از برای آنها صورت نداده ایم که بواسطه آن آنها را ساکت کنیم نه امنیت بلاد را داده ایم باینجا تماشا آنها سهولت داده ایم اوقات ماه فقط مصروف امور جزئی میشود متظلمین کرمانشاه در اینجا تشکلیاتی میکنند اگر باین ترتیب اوقات ما بی نتیجه بماند مترسم وقتی هجوم بیاورند و کار بر ماتنگ بگیرند .

آقا ملاحسن وارث - امنیت بلاد با وزارت

رئیس - معذرت عرض اینست که مدعی العموم در خارج کارش این است ولی اینجا این هیئت از برای این معین میشود که چون کسی محل اعتمادی ندارد او را بهر جایی که لازم است برده احقان حق نماید .

مستشار الدوله - ترتیب مدعی العموم در خارج از ولایات مدلیه است وقتی که عدلیه صحیح تاسیس شد آنها با طبیعت صحیح خواهد شد حالاً میخواهم این هیئت را در خارج از عدلیه تاسیس کنیم چون اسباب جمع نیست بیشتر اسباب زحمت خواهد شد .

محقق الدوله - مسئله که مستشار الدوله فرمودند صحیح بود عقیده بنده این است که اگر مجلس اقدامی کند که بعضی موانع پیشرفت کار از قبیل واسطه وغیره برداشته شود بهتر است .

آقای شیخ حسین - این مدعی العموم که گفته شد درست معنی آن فهمیده نشد اینطور که معنی کرده شده اگر در بیان کسی گفته شود و روزه نداشته باشد شرعاً ما معین کرده که مدعی از طرف او در زمان ظهور امام است و در زمان غیبت نایب عام امام است در این صورت مدعی العموم دیگر نداریم .

رئیس - مقصود شما صحیح است که در زمان ظهور با امام عصر در زمان غیبت با نایب امام است ولی ما هم میگوئیم همین مدعی العموم که معین می شود بتصویب حکام شرع خواهد بود .

آقای سید حسن تقی زاده - حسلاً غیر از نظرات شخصی که در این مجلس آمده و مانده و مطالب دیگر که قریب بیان صد فقره است اینطور شکایات را در جاهای دیگر خیلی اهمیت می دهند در اینجا اگر بشازیم قریب بیستجاه رسیده است از قبیل نظریات نوح سیلانور و مظالمین کرمانشاه و غیره که همه مختل مانده بقول آقای مخبر الملک که یک روزی گفتند یک انجمنی تشکیل شود که هر وقت این مطالب بمجلس وارد شود بلا واسطه تحقیق نموده بهر جایی که راجع است رجوع نمایند این کمیسیون عرایض نمی تواند باین عرایض عمومی برسد ما هم هریک بگردن یکدیگر میاندازیم پس باید لاقط رجوع کنیم بجاییکه برای عرایض آنها رسیدگی شود و هر چند ما که میمانند ولا یامی افتند لا اقل در آنجا باشند همچنین یک کمیسیون لازم است که بتلگرافات ولویج رسیدگی نموده هر چه راجع است بمجلس رجوع شود و هر چه بجایهای دیگر راجع است بمختل دیگر رجوع شود .

رئیس - این فرمایش تقی زاده صحیح است که باید دو هیئت تشکیل شود هر یک مرکب از ۶ نفر یکی برای رسیدگی بعرایض عمومی یکی هم برای عرایض فوری که وارد مجلس می شود تا وقت مجلس ضایع نشود .

حاج امام جمعه - امری که لازم است تقویم عدلیه است زیرا که امروز اکثر امورات راجع به عدلیه است

رئیس - بنده هم بخواستم این کمیسی را بگویم باید یک کمیسیون از آقایان و کلاً معین شده و آقایان

لطف فرموده بنظامنامه عدلیه رسیدگی شده که تا این نظامنامه وزارت داخله تمام می شود آن نظامنامه از کمیسیون خارج شود و چاپ نمایند بمجلس باینجه بگویند

حاج امام جمعه - از شما که رئیس هستید استعدادهای می نمایم که روزنامه مجلس اول ملاحظه شود بعد چاپ شود آن روز که وزیر علوم اینجا بود و گفتگو در وقتها رومی بیان آمد در مقام الزام گفتم بوزیر علوم در مدت یازده روز لاقط پنجاه سوار میتوانستید آنجا روانه نمائید در روزنامه درج شده که پنجاه هزار این راهمی می دانند که در مملکت ایران ابداع ممکن نیست در مدت یازده روز پنجاه هزار جمع آوری شود خوب است وقت دقت شود که اینگونه اشتباهات واقع نشود بلی این مسئله اشتباه شده است .

آقای سید حسین - روز شنبه که گفتگو از قبلی میرزا بیان آمد من گفتم و تکیه کردم شنیدم گفتند که یکصد و پنجاه تومان پول بانجمن خیره معذریه برده اند و آنها قبول نکرده اند این را خوب است تحقیق نمائید در روزنامه طور دیگر نوشته شد خوب است اینطور که میگویم اظهار کنند .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - آیا از شرایط مشروطه این است که اگر کسی بخواهد بخانه اش برود باید بلوی کنند و نگذارند شاهزاده ظل السلطان از شاه از مجلس اجازه گرفته که برود ممانعت کردن از رفتن او موافق کدام قانون است .

آقای میرزا زاهدی - آخر مردم اطمینان ندارند .

آقای میرزا فضلعلی آقا - ظل السلطان را برای حکومت تبریز معین کردند نفرت وزارت جنگ را هم تکلیف کردند قبول نکرد مرخصی گرفته که سه ماه برود سر کشی با ملک خود کرده مراجعت نماید .

حاج محمد تقی - مجلس که اجازه داده است اگر مردم تساد کنند رهبری بمجلس ندارند .

در این موقع لایحه از ظل السلطان که بمجلس تقدیم داشته بودند آقا سید محمد تقی قرائت کرد که خلاصه آن قریب بیست و نه فقره بود .

مملکت ما مشروطه شده است ولی یکی باید لگد کوب استبداد شود و یکی منعم بنعمت مشروطیت بعد از آنکه اظهارات خود را در خصوص رفتن باصفهان از بابت سرکشی از خانه و املاک خود بتوسط مثل جناب وزیر علوم شخصی نمودم و مجلس رأی داد جمعی رد می نمایند چه ملاحظه اگر جناب رئیس و کلاً محترم راضی باین ترتیب اند چه ضرر دارد اگر نایب السلطنه و ظل السلطان یک وقتی بحکم مجلس عزل می شود خوب است اما اگر یک موقع دیگر باز بحکم مجلس کاری بانها رجوع شود آنوقت باید جمعی شورش کنند اگر صلاح من دانند این لایحه مراد مجلس قرائت نمایند .

آقای میرزا محمود خوانساری - بدیهی است امروز ما مثل ظل السلطان شاهزاده بزرگی نداریم و چند مأموریت عدله تاکنون از طرف دولت رجوع شده قبول نکرده اند بیجهت جمع نبودن حواس و اسباب کار و مخصوصاً فرموده بودند می خواهم پرور باصفهان فقط برای سرکشی از خانه و ملاقات خود و چندماه دیگر عودت نموده برای خدمت به ملت حاضر حال در این صورت صحیح نیست که اینطور رفتار شود .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - جمعی در اینجا بلوی کرده اند و جمعی هم در اصفهان و

هیچ معلوم نیست که این حرکت برای چیست و از کی است .

آقای سید محمد تقی - فرمایشات حجة الاسلام صحیح است ولی و کلاً محترم اصفهان هم باید به ترتیب صحیح و ملامت رفتار نمایند و اینست که گفته شد این اشخاص محرک دارند اگر و کلاً اصفهان تحریک نموده اند که خیانت است و البته و کلاً محترم منزما زین گونه آرایش بوده و معذرت نیستند پس اگر در آنجا اشتیاقی است باید بمجلس اظهار دارند که بطور صحیح رفع آن بشود .

آقای میرزا مرتضی قلیخان - این افتشاش اصفهان این رهبری باشاهزاده و غیره ندارد بلکه افتشاش آجا بواسطه ملاطفت پادشاه مازندران شده که از اینجا از جانب شیخ رفته است اصفهان و خواسته در آنجا هم مثل زاویه مقدمه حضرت عبده العظیم فتنه بر پا کنند و مجاهدین آنجا جلو گیری نموده اند و ابداً این افتشاشات اصفهان ربط بر رفتن شاهزاده ظل السلطان ندارد و این اشخاص هم که امروز مجلس آمده بعضی اظهارات نمودند فقط برای تحصیل اطمینان بمجلس آمده بودند .

آقای سید محمد تقی - باید اهالی اصفهان بدانند که حضرت والا ظل السلطان اگر خدای نخواست قصد افتشاش داشته باشند البته در عیاب خودشان بهتر می توانند موجبات آنرا فراهم کنند چون قصد شاهزاده این نیست مسلماً اگر در اصفهان افتشاش هم باشد همه قسم در اطراف آن ساعی جمیله مبدول خواهند داشت که نام نیک خود را در جای بد تغییر خواهی نشودند .

آقای سید حسین - عده ملت افتشاش ولایات بواسطه روزنامه است که از حضرت عبدالعظیم منتشر میشود مردم هم ملتفت نیستند وجه نسبتها که در آن مجلس و کلاً داده میشود باید از این جلو گیری شده و توقیف شود .

حسام الاسلام - گمان ندارم در این تاریخ کی ما غیر از تلگرافی که بمجلس از حضرت عبدالعظیم شده بجای دیگر تلگرافی کرده باشند .

آقای سید محمد تقی - بدیهی است که باید در این خصوصها مذاکره بشود ولی تکلیف مجلس و کلاً معین نشود حالاً هم وقت تنگ است و آخر وقت مجلس است ما و کلاً اینجا جمع شده ایم بجهت وضع قوانین وزارتخانه ها که مملکت هرج و مرج نشود و مکرر هم گفته ام و نوشته ام باز هم خواهم گفت و نوشت پس خوبست مجلس بوظیفه خود عمل نموده و جناب رئیس وقتی را در صبح یا در عصر معین نمایند که لاقط سه ساعتی از قوانینی که حاضر است خوانده شود .

رئیس - در سه ساعتی حاضر شوند منتهم حاضر .

آقای سید محمد تقی - باز هم عرض مینمایم که جناب رئیس مدتها سه ساعت تعیین فرمودند و نه ابتدای آن معین است و نه انتهای آن پس اگر یک هیئتی از کلاً حاضر شدند که کافی بجهت خواندن قوانین نشد آن وقت تکلیف چیست ؟

رئیس - در سه ساعت سه فقره مانده عموم و کلاً حاضر شوند که در سه ساعت دو فقره مانده مجلس رسماً منقذ شود .

حاجی محمد ابراهیم - اینها ندارند باید در این روز متوالیاً نشست و این قوانین را خوانند و تمام کرد .

دکتر ولی الله خان - فرمودید قانون وزارت عدلیه حاضر است و این نظامنامه هم که فلا قرائت می شود متعلق بوزارت داخله است و قریب بیست و پنجاه

ماده است این که فرمودید در ساعت سه شنبه مانده و کلاً محترم حاضر شوند باز کفایت نخواهد کرد مکرر عرض کرده ام میدانید که دلار الشوری وقت ندارد هر وقت هر زمان هر قدر کارشد پایه از روی کار وقت معین شود در این صورت خوبست هم صحیح مجلس منعقد شود و هم عصر .

رئیس - این شدت هم زور آور نشود که کار عقب می افتد در هیچ پارلمانی نوازده ساعت وقت معین نشده است وضع خواندن قوانین کار دلفی و فکری است و ممکن نیست از سه ساعت بیشتر کار کرد در معین ساعت سه شنبه مانده که تعیین شد حاضر شوند خیلی خیلی خوبست و کار هم بیشتر متبنا شد .

حاجی میرزا علی آقا - خوب است ترار بگذارید که روزهای تعطیل هم مجلس منعقد شود .

رئیس - اگر همین چهار روز را در ساعت مقرر کرده کلاً محترم حاضر شوند کفایت است و خیلی هم کار بیشتر متبنا .

آقای میرزا محمود - آیا باید این قوانین بجهت امسال هم ببرد بخورد یا نه ؟

رئیس - وقت مجلس هیچ زمان تمام نمیشود زیرا که مجلس همه اوقات کار دارد طوری نیست که بدو روز یا یکماه یا دو ماه یا یکسال دو سال تمام شود و در هیچ جایم پارلمان هیچجهت ساعت کار نمیکند و مقصود من این است که مستراً باید کار کرد نه اینکه زور آور شود بطوریکه بگذرد کار عقب بیفتد .

حسام الاسلام - امروز یک جزئه از این نظامنامه وزارت داخله که متعلق بتکالیف حکام است لازم است نه باینصورت و پنجاه فصل و این نظامنامه را تا ده سال دیگر هم حکام مادرست ملتفت نخواهند شد و مترجم در میان لازم دارند پس خوب است آنجهتفلا لازم است مجری و تصویب شود .

آقای سید حسن تقی زاده - با باز مطلب خارج شدیم خوب است بوجوب نظامنامه عمل نمایم در این وقتیکه تعیین شد آقایان بعد که کفایت قرائت نظامنامه هر طرح مسئله بدهد حاضر نشوند خوب است آن فصل نظامنامه داخلی را که مقدر است تادو ثلث از و کلاً حاضر نشوند مجلس رسماً مشغول مذاکره نمی شود نسخ نموده قرار بگذاریم اگر کمتر از این هم حاضر شدند مجلس مشغول کار شود .

آقای میرزا محمود خوانساری - بدیهی است و کلاً محترم ولایات حاضر میشوند ولی و کلاً اینجا هر گاه در سه ساعت دو که زنک زده شده حاضر نشوند حاضر و غایب نمایند و بگویند کلین آنها اظهار داشته شکایت کنند .

رئیس - نتیجه که از این مذاکرات گرفته شد این است که من در سه ساعت دو فقره مانده در مجلس نشسته و زنک افتتاح مجلس را می زنم و باید آقایان و کلاً محترم حاضر شوند (مجلس ختم کردید)

مذاکرات روز شنبه ۷ شهر رجب دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ه ر آقا سید محمد تقی قرائت کردند .

آقای میرزا محمود خوانساری - فراد شده خوبست بفرماید .

صدر نظری - پریروز قرار شد که دو ساعت

ماده است این که فرمودید در ساعت سه شنبه مانده و کلاً محترم حاضر شوند باز کفایت نخواهد کرد مکرر عرض کرده ام میدانید که دلار الشوری وقت ندارد هر وقت هر زمان هر قدر کارشد پایه از روی کار وقت معین شود در این صورت خوبست هم صحیح مجلس منعقد شود و هم عصر .

رئیس - این شدت هم زور آور نشود که کار عقب می افتد در هیچ پارلمانی نوازده ساعت وقت معین نشده است وضع خواندن قوانین کار دلفی و فکری است و ممکن نیست از سه ساعت بیشتر کار کرد در معین ساعت سه شنبه مانده که تعیین شد حاضر شوند خیلی خیلی خوبست و کار هم بیشتر متبنا شد .

حاجی میرزا علی آقا - خوب است ترار بگذارید که روزهای تعطیل هم مجلس منعقد شود .

رئیس - اگر همین چهار روز را در ساعت مقرر کرده کلاً محترم حاضر شوند کفایت است و خیلی هم کار بیشتر متبنا .

آقای میرزا محمود - آیا باید این قوانین بجهت امسال هم ببرد بخورد یا نه ؟

رئیس - وقت مجلس هیچ زمان تمام نمیشود زیرا که مجلس همه اوقات کار دارد طوری نیست که بدو روز یا یکماه یا دو ماه یا یکسال دو سال تمام شود و در هیچ جایم پارلمان هیچجهت ساعت کار نمیکند و مقصود من این است که مستراً باید کار کرد نه اینکه زور آور شود بطوریکه بگذرد کار عقب بیفتد .

حسام الاسلام - امروز یک جزئه از این نظامنامه وزارت داخله که متعلق بتکالیف حکام است لازم است نه باینصورت و پنجاه فصل و این نظامنامه را تا ده سال دیگر هم حکام مادرست ملتفت نخواهند شد و مترجم در میان لازم دارند پس خوب است آنجهتفلا لازم است مجری و تصویب شود .

آقای سید حسن تقی زاده - با باز مطلب خارج شدیم خوب است بوجوب نظامنامه عمل نمایم در این وقتیکه تعیین شد آقایان بعد که کفایت قرائت نظامنامه هر طرح مسئله بدهد حاضر نشوند خوب است آن فصل نظامنامه داخلی را که مقدر است تادو ثلث از و کلاً حاضر نشوند مجلس رسماً مشغول مذاکره نمی شود نسخ نموده قرار بگذاریم اگر کمتر از این هم حاضر شدند مجلس مشغول کار شود .

آقای میرزا محمود خوانساری - بدیهی است و کلاً محترم ولایات حاضر میشوند ولی و کلاً اینجا هر گاه در سه ساعت دو که زنک زده شده حاضر نشوند حاضر و غایب نمایند و بگویند کلین آنها اظهار داشته شکایت کنند .

رئیس - نتیجه که از این مذاکرات گرفته شد این است که من در سه ساعت دو فقره مانده در مجلس نشسته و زنک افتتاح مجلس را می زنم و باید آقایان و کلاً محترم حاضر شوند (مجلس ختم کردید)

مذاکرات روز شنبه ۷ شهر رجب دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ه ر آقا سید محمد تقی قرائت کردند .

آقای میرزا محمود خوانساری - فراد شده خوبست بفرماید .

صدر نظری - پریروز قرار شد که دو ساعت

شرب مانده و کلا حاضر باشند حال یک و بیست دقیقه است حاضرند .

حاجی محمدتقی - بر فرض وره اسلامی حاضر و غایب خوانده شد در صورتیکه مجازات در کار نباشد چه فائده دارد .

محقق الدوله - ترتیب مجلس باجناب رئیس است بازاری مختلفه میشود باید صورت خوانده شود (شروع بقرائت نظامنامه وزارت داخله شد چندماده از آن قرائت و تصحیح شد)

محقق الدوله - اگر اصلاح بداند بعضی از لوائح است قرائت شود (لایحه از انجمن اتصادیه اصناف قرائت شد)

حضور مبارک انای مجلس شورای ملی شیدالله ازگانه معروض میداریم .

اولا مریشه در خصوص تشکیل بانک ملی و دفع مقاسد و اصلاح امور عرضه داشته بودیم بجواب معترض نشدیم . ولی بدیهی و مسلم است که اعتماد این مجلس مقدس معظم بجهت رفع ظلم و استبداد و افعال عدل و انصاف و ترویج شریعت برای معذب و اصلاح امور مملکت و تغریب بنیان جور و اعتساف بوده هست .

ما طبقات اصناف و ضمای مسلمانان قریب دو سال است که در راه این مقاصد که اهم آنها ترویج شرع و عمل نمودن بقرآن و احکام و اشاعه عدل و انصاف که از صفات حسنه پروردگار و انبیاء و اولیاء تا امام قائم عجل الله فرجه است هر چه مقدور بوده داده ایم و در صورت وجوب از جان خود هم مضایقه نخواهیم داشت در اینصورت حاضر نیستیم که اعدای و مخالفین بجهت افراش نسانی خود و نائل شدن بمقاصد خودشان هر روزی نسبت به یکی از و کلاه مسلمان متدین ما تهمت و افتراء و سوء ادب و تهدید قتل نمایند یاد بهارستان هتاکمی نموده اظهار منع از دخول در مجلس نمایند بجزم اینکه چرا اسم قرآن و احکام قرآن را گفته اند یا آنکه در مصالح مملکت اظهار عقیده نموده اند بدرجه که وکلای محترم مسلمانان نتوانند اظهار عقاید خود را بنمایند اگر چنانچه مقداری مقدسین و شورش طلب ما بخواهند باین ترتیبات مقاصد خود را اشاعه کنند بر ما مسلمان ها واجب و لازم است که تمام قوی حفظ مقامات شریعت و وکلای مسلمان متدین محترم خود را بنماییم باین جهت لازم شمرده که اول خدمت رؤسای مجلس عرض کنیم که دفع این مفاسد و رفع این مطالب را بنمایند اگر چنانچه اطفال این نازره بهمه دولت یا هیچ اسلام یا مجلس است مستدعی میباشیم بهر نحویکه صلاح بدانند دفع و رفع فرمایند و اگر چنانچه بهمه ملت است امر و اجازه فرمایند تا آنکه ملت بوظیفه خود عمل نموده پیش از این ناموس شریعت و مملکت پایه و مندرس نشود و هموم و کلا مره الحال عقاید خود را در اصلاح مفاسد و نوشتن قانون که مخالف شرع نباشد اظهار نمایند .

آقامیرزا طاهر - الحق خوب نوشته اند و تمام اینها درست است .

آقای سید مصطفی - اگر انجمن اصناف جلو گیری ننموده بودند امروز بازار بسته میشد اینها امنیت میخواهند .

حاجی محمدتقی - چه امنیت مگر میخواهند بازار را بجا بیاورند .

آقامیرزا حسین شهیدی - پس خوب است معلوم بشود که مصدر و محرک کیست و جهت بازار بستن چیست .

حاجی محمدتقی - اینها میگویند بعضی از حضرت عبدالعظیم میبایند اغتشاش و اعتساف میکنند که بازار بسته شود ما متظلمیم که و کلا از حضور اعلیحضرت بر گردند بیایند تکلیف معاموم میشود ما دیگر بیش از این صبر نخواهیم کرد .

آقای سید مصطفی - چه طور میشود ساکت باشیم تمام ما مسلمان هستیم چقدر میشود صبر کرد این سبب است که در پهلوی مدرسه بیوس خان پاره نشینند و داد بزنند که روزنامه تکفیر مجلس .

حاجی محمدابراهیم - من عرضم با حجج اسلام است اگر خلاف شرعی کردیم بگویند اگر نکردیم چرا اینها اینطور رفتار می نمایند .

حاجی محمدتقی - و کلا برای همین مطلب رفته اند باید صبر کرد تا بیایند .

آقامیرزا سید محمد مجتهد - شیخ پریشانی رفته است خدمت شاه طرف سحر بر گشت کسیکه این طور مطرود ملت است در صورتیکه طرف ملاطفت اعلیحضرت باشد البته آنچه می خواهد میکند .

آقامیرزا حسین شهیدی - و کلا بحضور رفته اند اگر مقضی الیرام بر گشته اند خیلی خوب و الایم تکلیف خود را میدادند .

آقامیرزا طاهر - ابد جواب صحیح صریح داده نخواهد شد جز طفره و تمامل .

آقامیرزا سید محمد مجتهد - امروزه حکام بیش از سابق ظلم مینمایند پس فایده این مجلس چیست و باین وضع هیچ کار پیش نیورده .

آقامیرزا حسین شهیدی - اینجا جماعتی که معترض و کلا میشوند بجهت چیست معلوم شود مقصود ملت اینست که قوانین میخواهند در این مقصود و کلا بانها متعهدین این معترضین هر روز بیگاسم معترض و کلا میشوند برای چیست (رقبیه حجة الاسلام آقا شیخ عبدالله المازندرانی را آقا میرزا طاهر قرائت کردند)

معنی نیست بر احدیکه در این احوال تعدیات امرای و حکام و سر کرده ها و اجزاء دولت بعدی طغیان نموده که تمام خلق به تنگ آمدند دیدند جان و مال و عرض ایشان رفته و میورد پرو در آمده بالاتفاق گفتند ما دولت مشروطه میخواهیم حتی آنها بیکه الان طریقه نفاق رفتار میکنند و آنچه بسا ابلاغ نموده نوشته اند از معنی مشروطیت اینست که از باب عقول منتجب شوند برای حفظ حدود و ضبط حقوق دولت و رعیت که حدود کردار و رفتار دولت با رعیت چه باشد و حقوق دولت را که باید رعیت ادا نماید حقاً و یا با ظلم و تعدی اهل مجلس که عبارت از آن عقول منتخبه است رفتار نمایند اگر ظلم باشد محدود باشد تا بتوانند تحمل نمایند نه مثل خروس جنگی همین که بر طرف مقابل خود غالب شد متصلاً با متقارر سر او را می گوید هر چه خون بیاورد سر خود را زیر بر و بال ظالم خود پنهان کند والتجا بیاورد دست از کوبیدن سراز بر نمی دارد و هیچ حدی ندارد که ملاحظه آن حد بشود چون حیوان است و در این زمان از قرار مسوم حال ولایت و حکام همین طور است که سبب پیدا کرده از شمار

انسانیت بیرون رفتند و کسی بر بیاد مظلوم نمی رسد اما اعلیحضرت اقدس شهرباری دام ملک که دسترس بان ذات اقدس ندارند و اما غیر آن وجود مبارک یا ضعیف و غیر قادرند بر دفع و یا قادرند و لکن شریک الصناعت هستند بان ظالم و بدیهی است که این مطلب داخلی و ربطی به مخالفت دین و مذهب ندارد در صورتیکه دین و مذهب مردم مشروطه باشد با مطلق و لکن به هر یک جمله از مستبدین و ظالمین که عادت نمودند بظلم و جور چون عمر بن عباس که بسکر و حیل و مصاحف بر سر نیزه شده تا دست از حق بر دارند بعضی را واداشته که لوائح مشتمل بر کفر و زندقه و العناد بالنسبه خود به مجلس محترم نوشته و اشاعه دهد تا باین مکر و حیل مجلس محترم که وضع آن بر رفع ظلم و ستم است در نظر مبارک اعلیحضرت پادشاه اسلام و علما اعلام و متدینین از عوام موهون شود و او بمنصه باطل خود نائل شود و بسکرون و بسکرا الله والله خیر الما کرین .

حرره الاحقر عبدالله المازندرانی

وکیل التجار - کلام الملوك ملوک الکلام (رقبیه دیگر از حجة الاسلام معظم الیه که به آقا شیخ محمد تقی سلمه الله تعالی نوشته بودند قرائت شد)

عرض می شود رقبیه محترمه زیارت شد از اطلاع بر صحت مزاج شرافت امتزاج جناب عالی خوش وقت و مسرور گشته از حال این ضعیف مستغفر شدند بجد الله تعالی حیوة مستعار باقی و عمر بعدی آن نخبه الاحباب و هموم متدین مصروف است در این روزها ملات خاطر بسیار و پریشانی حواس بسیار چون از تلگرافات متدیده ظاهر شد که جماعتی از اهل علم بملاحظه تبعات خود و با بحریک بعضی از مستبدین علم مخالفت بر افراشته و زاویه حضرت عبدالعظیم را محل اعتکاف ساخته فریاد و ادبانه و اسلاما بلتند مینمایند زمامانهم خوف الفتنه الانی الفتنه سقطوا بتلیس اینکه حفظ دین و ترویج شریعت حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله مینمایند باینکه جان و مال و عرض مسلمانان را در معرض تلف در مآورد و انعقاد مجلس شورای ملی که بجهت اصلاح حال عموم رعیت و نظم امور دولت و فوائد آن هائید بعموم اهل ملت است و بجهت ضبط و تعدید ظلم و تعدیات ولایت و حکام و امراء که خارج از قوت و طاقت تحمل خلق بوده شده بدون استلزام خروج از حدود شریعت مطهره سعی در اجراء و همراهی در قرار و استناد به چنین مجلس راجع بلکه لازم است چون از مراتب نهی از متکرات و بنای تغریب و مخالف آن در وجه مخالفت با صاحب شریعت است مع ذلك این حضرات نسبت مکر و حیل صرو عاص صفتان این زمان را تمبه اذهان خود نموده اظهار مخالفت مینمایند و بحسب و انهم یحسبون صنما زیاده زحمت نمیدهند ایام افادت مستدام و السلام علیکم ورحمة الله

حرره عبدالله المازندرانی

عموم اظهار تشکر و امتنان از آن وجود مقدس محترم قرائت شد

بسم الله الرحمن الرحیم

غرض از اقدامات واقیه و اهتمامات کافیه حضرات حجج اسلام و علمای اعلام مدظلالم علی مقارن الانام و تحمل مشاق کثیره و مهاجرت آنها بزواهای مقدسات و اما کن مشرفه و زحمات و صدقات عموم مسلمین و متدینین مذهب حق جفریه اتنی مشرفه در این مدت

جزایر برای حفظ یمه اسلام و اجرا احکام شریعت حضرت خیر الانام علیه صلوات الله الملك العلام و انبساط عدل و انصاف و انسداد ابواب جور و اعتساف در کلیه بلاد و اطراف مملکت ایران صانها الله عن الحدثان چیز دیگر نبود و چون در دولت مستبده و سلطنت مستقله اجرا قوانین عدل و احکام الهیه بواسطه خود سری حکام و ظلم ظلام کمال صبریت را داشت لذلک امان هم تیر کمر فریت زدند تا بناتیدات الهیه و توجهات باطنیه حضرت اقدس حجة عصر ارواح العالمین فداء و حسن نیت شاهنشاه مقفور الیه الله جل جلاله و مسامحت اعلیحضرت اقدس شاهنشاه جوان جوانیغت اید الله ایام دولت مستبده را بدولت مقتنه و سلطنت مستقله را با سلطنت مشروطه مبدل کردند که لازم دولت مشروطه داشتن مجلس شورای ملی است و غرض از مجلس شورای ملی این است که عموم اهالی مملکت عده از مردمان عاقل دانشمند و متدینین هوشمند را بسمت نمایند که از طرف خودشان منتخب نموده بصورت آن محل بفرستند که بقتضای عصر و زمان هریک از آنها با کمال آزادی عقیده خودشان را در اصلاح حال و حفظ حدود و ثغور و جلب منفعت و دفع مضرت و موجبات ترقی ملک و از یاد تروت و مکتب و طریقه تأمین و ترفیه و آسایش عموم ملت اظهار و در آن محل مطرح مذاکره و مشاوره نمایند تا با کثرت آراء رد یا قبول شود و در این مملکت که مملکت اسلامی است در مجلس شورای ملی آن نیز باید عقیده و رای آزاد باشد بآن معنی آزادی که از شریعت مطهره رسیده است و هم بقتضای مذهب قوانین باید عرفاً وضع شود که حدود دولت را محدود و وزرا را مسئول سازد تا عوارض و مالیات که از اهالی این مملکت اخذ می شود بدون اجتناف و تعدی باحدی بموجب قانون مأخوذ و بنحوصحت بدون حیف و میل قانوناً در مملکت مصروف گردد و هم بضمین قوانین حدود وزرا را معین و اداراتشان را منظم سازند که بواسطه آن قوانین احکام مفسده اسلام و قوانین شرع حضرت سید الانام علیه الصلوات والسلام در باره هر صدمت من الخواص و العوام بدون ملاحظه نسبت بعالی و دانی و رعایا و داعی سهل الاجرا شود و هم این مجلس باید در حفظ حدود و حقوق فرد اهالی این مملکت و آسایش و راحت عباد و تأمین بلاد و ترویج صناعت و تجارت و زراعت سعی واهی و جهدی کافی بعمل آورد ولی عوض تأمین بلاد و ترفیه عباد در هر نقطه از نقاط و هر گوشه از بلاد بواسطه ظلم ظالمین و استبداد مستبدین یا تحریک معرکین فتنه و فو قانی شده که موجب سفک دماء و نهب اموال و هتک اعراض مسلمین گردیده بالبداهه معین است که تمام این اغتشاشات و اختلافات برای این است که تاکنون بوظایف خود کمتر عمل فرموده اند و مسلم است که مجلسیان هم تقصیری ندارند بواسطه آنکه اشخاص مستبد و ماجبان عدل و حامیان ظلم و مغربین اساس مشروطیت هر دقیقه و آنی بلطایف الحیل یک نقطه از نقاط مملکت را آشوب و مشوش کرده پس از اغتشاش رفتن بشیوه وطن پرستی و مشروطه طلبی و ملت خواهی در عمارت بهارستان بنای داد و فریاد را گذارده اوقات اعضای محترم مجلس را متوجه و مشغول اصلاح آنجا کردند که از جهت قوانین بازمانند تا باین حیل و تدبیر اذهان مردم را مشوش و پریشان کنند که این مجلس باعث اغتشاش ملک و هرج و مرج مملکت است نه برای اصلاح حال دولت و رعیت و کلا محترم چون

این نکته را در یاد کرده و از خیالات آنها مطلع شدند در مقام جلوگیری از رفتن و منع آنها بر آمده بنای تهمت و توهین را بواسطه گذارده که شاید باین وسیله رخنه و اختلالی در این اساس مقدس فراهم شود هر چه گفته شد باید جلو گیری کرد که عاقبتش وخیم است توجهی نفرمودند نمیدانم این چه آزادی است اشخاصیکه باید در اظهار عقیده منظوریکه شرع تجویز فرموده آزاد باشند مقیدند و کسانی که باید مقید باشند به تجاوزات آزادند گفتن در مجلس بعد از آن بیانات واقیه و عبارات واضحه که تاکنون هر چه گفتیم و نوشتیم که وظیفه این مجلس وضع قوانین عرقیه سیاسی مملکتی و قواعد تنظیم دوایر دولتی است کسی توجه نفرمود خسته شدیم و بازم تا زمانی که هستیم می گویم در جواب قانون اساسی چه شد گفتن قانون اساسی ماقرن است آن هم با آن تقریر و قید حقیقت برای آنکه خواستیم برسانم منحصر نیست وظیفه ما بقانون اساسی موجب این همه هتاک و اهانت و جلو گیری نبود کلامه کفری نگفته ام که با آن همه فتنه و غوغا از من مؤاخذه میکنند بدیهی است که البتات شئی نمی ما عدا نمیکنند ای شخص محترم حفظ شیفا و غایت عنك اشیاء با اینکه این بنده در این مجلس از تمام اعضای محترم بیشتر سعی و کوشش در تعیین قوانین و وظایف مجلس کرده ام که سندی صدق عرض من تمامی نمرات جریده فریده مجلس است این فتنه و غوغا خلاف انسابت و آدمیت است .

بازها گفته ام و بار دیگر میگویم قانون است که حدود سلطنت را معین میکند قانون است که اساس مشروطیت را محکم میدارد قانون است که وزراء را مسئول می سازد قانون است که احکام مقدسه اسلام را مجری میدارد قانون است که مملکت را منظم میکند نون است که اجتهاد است که مولد فتنه دینی و دنیوی است منع و متفرق می نماید قانون است که شرف مردمان را محفوظ می دارد قانون است که اطراف بلاد را امن و اهالی مملکت را آسوده و راحت مینماید صراحتاً عرض میکنم در مجلس قانون وضع نخواهد شد مگر آنکه نظامنامه داخلی اولاً در مجلس مجری و معمول گردد و آنکس قائل این قول بنده بودم چرا باید بطوری آشوب و جلو گیری کنند که اغلب و کلا محترم با کمال خوف و خفا با جمعیت و قزاق از مجلس بیرون بروند مسلم است که اینها خیالی ندارند جز تخریب مجلس و هتک با اساس مشروطیت که بچله وطن پرستی و مشروطه طلبی و تهمت و کلا محترم و اهانت نمایند گان ملت این اساس مقدس را برهم بزنند خلاصه بمصدق خیر الکلام ماقول بدل باین ترتیب که در عمارت بهارستان پیش آمده است از حیث ورود و خروج و اظهار رای و عقیده در مجلس بقسمی که شریعت مطهره اجازت فرموده آزادی برای ما نیست و نخواهد بود و اگر هم کسی اظهار عقیده در اصلاح حال ملک و ملت بنماید مخالفت با سلیقه آشوب طلبان داشته باشد علاوه بر آنکه در مجلس منتهکش میکنند در صحن بهارستان تهدید بضر و قتل و نهب اموالش میسازند البته بر اعضا مجلس هجوماً و بر حضرت ریاست خصوصاً لازم و معتمد است که از برای حفظ مجلس و مجلسیان اینگونه اشخاص را از ورود بهارستان منع کنند تا کلام ملت بتوانند عقیده خود را در آسایش عباد و تأمین بلاد اظهار و هم عالیه خود را بوضع قوانین مشروطه سازند و این مطلب با هیچ قانونی منافات ندارد اگر کسی

هم از و کبلی خلاف امانت و دیانت و یا خیانتی مشاهده کرد کتباً یا شفها بمجلس اظهار کند البته مجلس هم عضو فاسد و خائن رئیس از نبوت و وضوح قبول نخواهد کرد (اقل السادات و الاطراف محمد تقی الموسوی الهروی) (اقل الطلبة علی محمد صدر الملک) (محمد باقر القزوی) (الاحقر اسمعیلین ابراهیم الموسوی) (الاقبل محمد طاهر) (محمد حسین) (معظم الملک) (الاقبل ابیانی) میر سید حسن کاشانی) (سلام علی ابراهیم) (محمد هادی) و چند نفر دیگر از کلا محترم مجلس مقدس دارال شورای کبوی ملی شیدالله ازگانه بعد از قرائت جمعی گفتند صحیح است .

آقامیرزا حسین شهیدی - این مطلب را جمعی نوشته اند جواب میخواهند بری شب نمیکند داشتند ما برویم .

آقامیرزا سید محمد مجتهد - اینها سه دسته اند یک دسته از طرف حضرت عبدالعظیم میباشند و یک دسته دیگر هم از فرمان و دسته از جای دیگر خوب است اینها را رامه دهند

(جمعی جواب بلاجه اصناف را خواستند)

آقامیرزا حسین شهیدی - هیئتی که بحضور رفته اند برگردند تکلیف معلوم خواهد شد .

احسن الدوله - این همه لایحه که خوانده شد مقصود این است که امنیت نیست حال میگویند که در بهارستان هم بسته شود آیا بهینیم آنوقت برای خود ما امنیت هست در خارج یا نه پس تکلیف همه را معین کنید .

(تلگرافی از کرمان قریب باین مضمون قرائت شد حضور مجلس مقدس بافقار بند شد عرض خلاف بمجلس نمودن دشمنی با امام ۱۴ احضار نصره الدوله باقی بودن مالیات و با این اغتشاش آن سامان مقرون به صلاح نیست این جوان بعد از رفتن فرمانفرما به بطوری جذب قلوب کرده و باب حلقه را مفتوح نموده حامی مجلس و هوا خواه مشروطیت است وزیر ایشان هم شخصی نجیب اگر ایراد شود که علت اینهمه شکایتها چیست عرض میکنم بعد از تبدیل سلطنت مستقله سلطنت مشروطه حکام فقط محض وصول مالیات میخواهند که بگردند در این موقع پرداختن مالیات رعیت نباید از حکومت شکوه نمایند و بدو حاکم حکومت در این مدت چند نفر را جری ساخته و مالیات مشغول وصول مالیات و تنظیم است بکمر تبه تدبیر حکومت اسباب شرابی خواهد شد اگر هر کس دیگری باشد تا سه ماه باید مشغول اصلاح این خرابیهای غیر مترقبه باشد عرض میکنم که اگر حکومت آشوب روان و وزیر او بود زجر چهار باشد باید صرفه و صلاح مملکت منظور گردد (فلام حسین)

آقامیرزا طاهر - عرض آخر نا سخ مطلب اول است (تلگراف دیگر از کرمان قرائت شد قریب باین مضمون) بیست روز قبل بواسطه نظامات فوق العاده با وجود اینکه هنوز گندم اطراف شهر نیامده حضرت والا قرار گذارند یک صد و پنجاه خروار گندم بقیمت نه تومان داده شود امروز آن گندم تمام شده و قیمت گندم خرواری چهارده تومان شده اگر امروز حکومت تغییر نکند اسباب هجیان خواهد شد .

آقای سید حسن قزاق - رسیدگی باین لوائح و تلگرافات وظیفه مجلس نبود باید آنها بوزارت داخله رجوع شود هر طور صلاح میدانند رفتار کنند .

حاج امین الاضرب - صحیح است ولی باید در

باب تلگراف کرمان بواسطه مسئله مالیات مجلس يك ملاطفت منظور دارد.

وکیل التجار - بنده چند نفر آتجا سراغ دارم که ظلم می نمایند خوب است تغییر در پیشکاری بشود . **حاج محمد اسمعیل آقا** - در خصوص تغییر حکومت با وزارت داخله است ولی چون مسئله مالیات در میان است راجع به مجلس و وزارت مالیه است وزارت مالیه هم حضور دارند اگر مطمئن هستند که تغییر حکومت باعث لاوصولی مالیات نمی شود چه ضرر دارند ، **وزیر مالیه** - صحیح است مخصوصاً در آتجا تجربه شده که تغییر حکومت باعث توقیف وصول مالیات میشود (تلگرافی از اسفهان رسیده بود فرائد شد فریب باین مضمون) بنویس آتای حاجی سید اسمعیل و آتای تقی زاده بمجدد شنیدن حرکت ظل السلطان اسفهان شهر در زلزل جمعی سوارهای شخصی ظل السلطان جمعی فدائیان را مقهور و جمعی ملانمایان بتحرک منشی باشی توهین از کلا و انجمن نموده بینما اختلاف و فساد از او حضرت عبدالعظیم در اینجا ظاهر شده است گویا از حرکت نکردن ظل السلطان ناسازگار میشود اگر چه از اینکه استعفا شود ظل السلطان نباید معنائ قانون است ولی گمانم این است از قانون اساسی همین يك ماده بصره رسیده باشد .

حاج امین الضرب - در این خصوص چه جواب گفتند **محقق الدوله** - در این باب از وزارت داخله تحقیق شود که اگر سوارهای تکب این مجوزات شده اند بمجازات برسند .

آقا سید حسن محمد مجتهد - بقیه بنایدند باین ترتیب ظل السلطان نخواهد رفت اما این هم ترتیب مشروطه نیست .

وکیل التجار - هر چند از این وقایع اتفاق می افتد گفته می شود که تحقیق شود تا اکنون بتحقق اقدام نشده اگر در چند جا هم رفته و تحقیق شده مجازات عمل آمده بود کار باینجا منجر نمی شد بازم میگویم باید تحقیق شود .

وکیل الرعایا - گفتند بیرون تحقیق نمایند در جاهای دور يك اندازه مشکل می نماید ولی در این شهر ای تخت در نهایت سهولت است همه این فسادها که واقع می شود کس نام تحقیق شده همین فتنه زاویه حضرت عبدالعظیم که از تمام فتنهها بزرگتر است چه اقدامی شده است يك ضعیفه را در مقابل سفارت دولت روس با کلوله زده اند کجا تحقیق کرده اند .

آقا سید حسین - مکرر گفته شده که تمام این فسادها از زاویه حضرت عبدالعظیم ناشی می شود اگر میخواهید ملت آسوده شوند باید فتنه آنجا را رفع کرد .

برای اینکه آنچه میخواهند مینویسند و منتشر می سازند تا کون در این خصوص چه اقدامی شده و کدام نتیجه حاصل شده از مجازات مکرر گفته میشود اما از مجازات سالار الدوله هیچ گفتگویی بمیان نیست مجازات او هماننداری است .

آقا سید مهدی - در خصوص روزنامه که از حضرت عبدالعظیم منتشر میشود کار بجائی رسیده است که جمعی بیازار ریخته اند و باصناف میگویند که دولت با ماهمراه است و عملاً فریب کار نخواهیم کرد صجالت اگر هیچ کاری بآنها نمیتواند بکنند لاقلاً این سنگ چاقو را در آتجا توقیف کنند .

آقا میرزا محمود اصفهانی - اگر می خواستند توقیف کنند کرده بودند ولی نمیتوانند .

آقا سید مهدی - این لایحه را انجمن اصناف نوشته اند امروز میخواهند بازاریا ببینند باز فعلاً نگذاشتند تا سه روز وقت خواسته اند .

آقا میرزا محمود - در این خصوص هر چه گفتگو میشود جواب همان است که هیئت کلایر کردند عجلت جناب وزیر مالیه تشریف آورده اند لابد مطالبی دارند خوبست در آتجا مذاکره شود .

مخیر الملک - فردا صرافها جواب میخواهند . **وزیر مالیه** - از مسئله صرافها اطلاع دارید حق هم دارند ولی مسئله اینستکه توضیحاً عرض می نمایم در ایران فیرا مالیه مدخل و کاری نبوده پس این مطلب از تمام امور مهم تر و خرابی آن بدرجه است که نمیتوان جزئیات آنرا گفت اجمالاً این است که يك مقدار فروض سنواتی هست که باید هر ماه تنزیل و قسط آن داده شود و يك مبلغی هم عقب افتاده چندی قبل مذاکره شد که کفایت فرار بگزاریم اینها را نامه سال از اسل ندهیم ولی فرغ آنرا بدهیم از اینجا گذشته از حقوق مردم هفت کرو رو عقب افتاده است صورت آنها برداشته تمام موجود است پنج کرو رو است و حالاً هم باز می آورند که صورت برداشته شود و این فیرا فروض طولانی است و غیره است تمام صاحبان این شش کرو رو هر سه را بر من تک کرده اند هر روز طوری بمن سخت گیری می نمایند که طلبکار شخصی اینطور سخت گیری نمیکند مثلاً بگردد صورت غلطی آورده بودند من قبول نکردم و اصرار کردند گفتیم که من قسم شهرت دادند که فلانی قسم خورده پول ندهد و از فراری که شهرت دارد داد میگویند وزیر مالیه تمام پولها را ضبط کرده من که تحویل دار کل نیستم علاوه هم میگویم که مالیات امسال باید بخرج امسال بخورد و سابق بقیه ترتیب بوده که عمل مالیه خیلی متشوش شده و من عملاً میگویم که بدانید من بجهت اصلاح مملکت اینطور کرده ام مگر در مجلس استعفا کرده ام که يك مابقی از مالیه امسال را یا خودم قرض نمایم و باشخصی که ده یا زده تومان حقوق دارند بدهم آخر دینم طوری شده است و اشخاصی که قوت دارند بواسطه دارند طوری میکنند که این را هم آنها میبرند و قرض می مانند آتجا خرابی در حلاجی کرد .

حاج امین الضرب - چرا صد و چهل هزار تومان قیوض در دست دارند از مشرب السلطنه و صندوق قیوض تبر خورده از ارسال مطالبه کرده اند داده نشده تا این اورخانان اتابک متعین شدند و از مجلس گفته شد رسیدگی شود کمیسیون متعین شد پس از مذاکرات زیاد تر از شرفهای مشرب السلطنه را توامانی پنجاه نفر استیضاهای صندوق را توامانی شش هزار و قیوض های تبر شده را توامانی هشت هزار و پانجاه نفر استیضاهای اینطور سخت گیری نمیکند مثلاً بگردد صورت غلطی آورده بودند من قبول نکردم و اصرار کردند گفتیم که من قسم شهرت دادند که فلانی قسم خورده پول ندهد و از فراری که شهرت دارد داد میگویند وزیر مالیه تمام پولها را ضبط کرده من که تحویل دار کل نیستم علاوه هم میگویم که مالیات امسال باید بخرج امسال بخورد و سابق بقیه ترتیب بوده که عمل مالیه خیلی متشوش شده و من عملاً میگویم که بدانید من بجهت اصلاح مملکت اینطور کرده ام مگر در مجلس استعفا کرده ام که يك مابقی از مالیه امسال را یا خودم قرض نمایم و باشخصی که ده یا زده تومان حقوق دارند بدهم آخر دینم طوری شده است و اشخاصی که قوت دارند بواسطه دارند طوری میکنند که این را هم آنها میبرند و قرض می مانند آتجا خرابی در حلاجی کرد .

آقا سید حسن تقی زاده - در باب فیوضاتی که صرافها در دست دارند فرارش در سه قسط از فرار توامانی پنجاه هزار و شش هزار هشت هفت هزار پرداخته شود هر چه ملاحظه شد و شقوق آن را فرض تصور کردیم محل و پول هیچ جائی نبود لابد گفتیم از مالیه امسال برداشته بدهند حال صورتی از بقایای محل امسال راجع به وزیر مالیه آورده اند . **وزیر مالیه** - بلی صورت آورده ام گویا رضی نشدند . **آقا سید حسن تقی زاده** - چرا رضی هستند ولی اطمینان میخواهند .

حاج محمد اسمعیل آقا - البته میدانید تمام این پول مال خودشان نیست مقرض هستند می گویند عجلت معلی که با داده میشود معلی باشد که لاقلاً اگر ضروری هم متحمل می شویم بتوانیم به فرض خود بدهیم . **وزیر مالیه** - حال همین را تصویب کرده اند چه باید کرد .

وکیل التجار - وضع پرداختن پول بصرافها را نباید اینجا مذاکره کرد .

حاج امین الضرب - این طور نیست این طلب آنها مال پارسا است و این وجه از مالیات امساله داده می شود نباید گفتگو شود و مجلس تصویب نماید .

آقا سید حسن تقی زاده - کمیسیون مالیه باید زاپورت مفهومات کار خود را بدهد ولی مالیه باطوری متشوش است که مثل مطالب پواتیکی

است نمیشود همه جا اظهار کرد در صورتیکه کسی از حال مملکت خبر ندارد نمیداند و من هیچ خوش نداشتم که بعضی مطالب گفته شود که مملکت در خطر است هر کس هم میگفت خوش آیندم نبود ولی اگر کسی از ترتیب مالیه خبر دار باشد بخدا قسم از انتظام مملکت دست کشیده باصلاح این کار مشغول میشود اولاً هفت کرو رو از حقوق گذشته بی محل است کسی نیست در این انجمنها درست حالی آنها نمایند اشخاصی که قسم میخورند بشروطیت باجان و مال همراهی میکنند ابداً يك قدم حاضر نیستند حقوقی را که از دولت میخواهند رضی هستند که دولت خودش را اگر شده باآتش بزند و باآنها بدهد بر فرض این پول صرافها هم داده شد فردا یکی دیگر تولیه میشود هفت کرو رو باقی مانده یا ارسال لابد امسال هم شش کرو رو بی محل داریم پس بر عموم و کلا ملت لازم است که در این راه يك فداکاری فوق العاده نمایند باید و کلا باوزر نشسته گفتگو کرده يك فکری بنمایند کمی مستاصل هستند اگر ندهید بزور میخواهند امروز جناب وزیر مالیه از صبح گرفتار بودند باید فکر صحیحی کرد .

وکیل التجار - از روز اول گفته شد که عمل مالیه خیلی مهم است و تمام این کارها که در هم ریخته هلتن بی ترتیبی عمل مالیه است حالا هم عرس میکنم باید و کلا و وزراء و اعضا کمیسیون بسته مشغول اصلاح شوند .

آقا سید حسن تقی زاده - باین حرفها نمی شود کار را درست کرد اولاً ما فراموش کردیم من گفتیم که اگر تمام سرحداتی ماموش باشند باید دست از آنها کشید و این کار پرداخت اولاً بموجب حق عمومی که دارم اینجا بصدای بلند میگویم که باذر پانچان هم برسد عموم ملت باید يك اقدام و همت فوق العاده نمایند .

مقصودم از این همت فوق العاده اینستکه اگر بایست از ماش شخصی هم بگازند کوهی نکنند اما منستی دیگر از وظیفه که دارم میگویم جمعی مقدسین در میان خلق افتاده شهرت می دهند کمیسیون مالیه میخواهد حقوق مردم را کسر نماید این هم عوض زحمت ما است اینجا صریحاً میگویم که ابداً از حقوق کسر نخواهد شد خصوصاً حقوق فقرا و همچنین از متوسطین مگر از شاهزادگان و کسانی که حقون زیاد از برای خود ترتیب داده اند بقدریکه از حقوق يك رئیس جمهوری در خارجه بیشتر است از فقرا چیزی کسر نخواهد شد .

آقا سید مهدی - اینکه جناب وزیر مالیه فرمودند که دوش خود را بسنگ سختی گذاشته فشار میبهم و پیش نیرود مقصود را نفهمیدم . **وزیر مالیه** - خیلی ممنون شدم که توضیح خواستید این تشبیه بواسطه سختی کار است از باب حقوق پول میخواهند اشخاصی هم که باید مالیات بدهند بهر اسامی میشود میخوانند تحلیل ببرند و وضع وزیر مالیه سابق در نظرها طوری بوده که بیایند بگویند من تخفیف دارم و چیزی تمسارف داده شخص وزیر امضا نمایند و همچنین بواسطه و غیر

ذلك مواج و مرسوم و غیره برای خود ترتیب بدهند ولی مسئولیت فیرا اینها است موانع هم دو قسم است امامان باطنی را انسان چه کند با این مادیت مردم چه میشود کرد خدا شاهد است که من مدتها بود میخواستم خود را خلاص کنم دردم کمیسیون مشغول کار است نخواستم از کار عقب بیفتد دنبازده روز دیگر کار انجمن مالیه تمام میشود مردم قیوض خود را میخواهند در این صورت باید طوری باشد که اسباب گرفتاری منجم نباشد موانع خفیه مثلاً مثل اینکه من بگویم بنو کر خودم چائی بیادروم مانده بزند یکی دیگر حساب صندوق چون دردم پیش رفت نمیکند و بیاز نواقص در کار است صبر کردم حال فکری باید کرد که من به قول نشوم علاج و اصلاح آن خیلی ساده است یعنی باید از خرج کاست وبر دخل افزود اگر کسی بگوید بهیچ چیز دست نخورد و اصلاح شود ممکن نخواهد بود حال گفته اند که از حقوق مردم بریده میشود کی من گفته ام و آنکھی مالیه راجع به مجلس است بالاخره باید تصفیه کرد اگر بگویم باید بر دخل افزود باز خواهند گفت که تعجیل کردیم خیر من گفته ام که باید تعدیل شود یعنی هر کس بپردازد که ممکن است کمک کند اعتقاد بنده این است از این تعدیل خیلی دخل افزوده میشود از اینجا گذشته باید بر آبدی کوشید ممالک دیگر خیلی از اینجا کوچک تر است ولی تروش زیاد تر است عجلت باین حال باید از روی تعدیل باشد اصول مطلب اینست و باید بانفاق همراهی شود در انکستان انواع مالیات هست و در اینجا فقط منحصر است بآنچه رعیت و زارع بدهد .

حاج امین الضرب - جناب وزیر وقت میگرد در خصوص صرافها نتیجه گرفته شود . **آقا شیخ حسین** - البته کسیکه قسم خورده است هر چه است میگوید و انشاء الله سال آتیه جلو تمام این خرابیها گرفته میشود از توجه شما حال در خصوص این هفت کرو رو آتجا رسیدگی شده که قیوض ساختگی نیست و قرض دولت و ملت است یانه این عرض من منحصر بصرافها نیست . **وکیل الرعایا** - حاج الدوله قدیم پنجاه هزار گرفته بفرمائید بگیرند و يك نفر از متدینان از باب حقوق خودش طوری سخت گیری کرده است چه عرض کنم و آن سمد الدوله است . **آقا سید حسن تقی زاده** - وقت میگذرد باید نتیجه گرفته شود . **وزیر مالیه** - دیگر قوه من تمام شده انشاء الله جزئیات در يك مجلس خاص مذاکره میشود مسئله صرافها باید تمام شود در سه قسط باید داده شود بطوریکه جناب حاج امین الضرب گفته اند بر فرض تصویب مجلس دیگر از این چاره نداشتیم مردم همین چنین فراداده شد . **حاج امین الضرب** - آنها دو شکل میگویند یکی این که بگوید طلب دارند تومان تومان داده شود در مدت سی و چهار ماه هر ماهی دهم هزار تومان و يك قسم دیگر این که توامانی پنجاه هزار شش هزار و هشت هزار سه قسط داده شود البته اگر در

وزارت مالیه وجهه معلی باشد که این سه قسط را یکماه و سه ماهه و شش ماهه بدهد صرفه با دولت است والا باید بترتیب شکل اول داده شود حال اختیار این با وزارت مالیه است . **وکیل التجار** - متصل گفته میشود که حقوق مردم را باید پرداخت از این هشتصد هزار تومان بقایای محل استعاضه نباید صحبت داشت . **حاج امین الضرب** - امروز در کمیسیون مذاکره بود . **آقا سید حسن تقی زاده** - تمام این مطالب در آن مجلس گفتگو شد و صرافها رضی نشدند و انصاف هم این است سایر وزرا با وزارت مالیه همراهی صحیح ندارند در هر صورت تکلیف دادن پول بصرافها با وزیر مالیه و کمیسیون است حالا بایست در این خصوص گفتگو کرد که آیا از مالیه امسال باید داده شوند یا نه بهیچ ترتیب کفرار گذاشته شده .

حاج امین الضرب - این صرافها از این ملت هستند و حقوق آنها هم لازم است سریمایا باید در باره آنها اقدام بشود .

مخیر الملک - گویا مقصود حضرات خوب مفهوم نشده باشد این حضراتی که بما زور آورده اند دو شکل میگویند یکی تومان تومان بقط و شکل دیر بتبسیکه گفته شد آنهم بطوریکه میگویند که اگر اقدام نشود ماکارهای میگویند که من خجالت میکشم بگویم عجلت باید وزارت مالیه فکری برای آنها بکند تا به بینیم سایر ملت چه میکنند . **آقا شیخ حسین** - این عمل صرافها که کاسب فقیر هستند غیر از آن اغتصاب کسالها پول دولت را برده و بارک ساخته اند فشار می آورند آنها باید یکسال صبر نمایند وزارت مالیه حاضر نیست که بعد از این قبول نماید .

مخیر الملک - يك توضیحی دیگر لازم است که و کلا همینقدر باید رای بدهند که این وجه از مالیه امسال داده شود بانه باقی ترتیبات با وزیر مالیه است . **وزیر مالیه** - گویا مجلس تصویب کرده بود که از امسال داده شود .

حاج محمد اسمعیل آقا - بلی بنده عرض کردم همان روز که مجلس در دومه قبل شرحی که بآنها نوشته بود تصویب کرد . **دکترولی الله خان** - این قسم که صرافها فشار آوردند حق هم داشتند و باید از مالیه امساله داده شود ولی بدبختانه يك سرمشق خواهد شد از برای سایر ارباب حقوق و کار مالیه مثل سابق خواهد شد و این ملت ابداً همراهی ندارد تا اکنون این حرفها نرفته بودم امروز میگویم که ایران چند معنی دارد یکی این است که اهل آن با غیرت ترین مردم هستند و این مطلب فخر ما بوده است ولی حالا نزدیک است آن فخر برود وقتی مملکت فراتر مجلس پیدا کرد حال فقر آنجا پیش از

ذلك مواج و مرسوم و غیره برای خود ترتیب بدهند ولی مسئولیت فیرا اینها است موانع هم دو قسم است امامان باطنی را انسان چه کند با این مادیت مردم چه میشود کرد خدا شاهد است که من مدتها بود میخواستم خود را خلاص کنم دردم کمیسیون مشغول کار است نخواستم از کار عقب بیفتد دنبازده روز دیگر کار انجمن مالیه تمام میشود مردم قیوض خود را میخواهند در این صورت باید طوری باشد که اسباب گرفتاری منجم نباشد موانع خفیه مثلاً مثل اینکه من بگویم بنو کر خودم چائی بیادروم مانده بزند یکی دیگر حساب صندوق چون دردم پیش رفت نمیکند و بیاز نواقص در کار است صبر کردم حال فکری باید کرد که من به قول نشوم علاج و اصلاح آن خیلی ساده است یعنی باید از خرج کاست وبر دخل افزود اگر کسی بگوید بهیچ چیز دست نخورد و اصلاح شود ممکن نخواهد بود حال گفته اند که از حقوق مردم بریده میشود کی من گفته ام و آنکھی مالیه راجع به مجلس است بالاخره باید تصفیه کرد اگر بگویم باید بر دخل افزود باز خواهند گفت که تعجیل کردیم خیر من گفته ام که باید تعدیل شود یعنی هر کس بپردازد که ممکن است کمک کند اعتقاد بنده این است از این تعدیل خیلی دخل افزوده میشود از اینجا گذشته باید بر آبدی کوشید ممالک دیگر خیلی از اینجا کوچک تر است ولی تروش زیاد تر است عجلت باین حال باید از روی تعدیل باشد اصول مطلب اینست و باید بانفاق همراهی شود در انکستان انواع مالیات هست و در اینجا فقط منحصر است بآنچه رعیت و زارع بدهد .

حاج امین الضرب - آنها دو شکل میگویند یکی این که بگوید طلب دارند تومان تومان داده شود در مدت سی و چهار ماه هر ماهی دهم هزار تومان و يك قسم دیگر این که توامانی پنجاه هزار شش هزار و هشت هزار سه قسط داده شود البته اگر در

ذلك مواج و مرسوم و غیره برای خود ترتیب بدهند ولی مسئولیت فیرا اینها است موانع هم دو قسم است امامان باطنی را انسان چه کند با این مادیت مردم چه میشود کرد خدا شاهد است که من مدتها بود میخواستم خود را خلاص کنم دردم کمیسیون مشغول کار است نخواستم از کار عقب بیفتد دنبازده روز دیگر کار انجمن مالیه تمام میشود مردم قیوض خود را میخواهند در این صورت باید طوری باشد که اسباب گرفتاری منجم نباشد موانع خفیه مثلاً مثل اینکه من بگویم بنو کر خودم چائی بیادروم مانده بزند یکی دیگر حساب صندوق چون دردم پیش رفت نمیکند و بیاز نواقص در کار است صبر کردم حال فکری باید کرد که من به قول نشوم علاج و اصلاح آن خیلی ساده است یعنی باید از خرج کاست وبر دخل افزود اگر کسی بگوید بهیچ چیز دست نخورد و اصلاح شود ممکن نخواهد بود حال گفته اند که از حقوق مردم بریده میشود کی من گفته ام و آنکھی مالیه راجع به مجلس است بالاخره باید تصفیه کرد اگر بگویم باید بر دخل افزود باز خواهند گفت که تعجیل کردیم خیر من گفته ام که باید تعدیل شود یعنی هر کس بپردازد که ممکن است کمک کند اعتقاد بنده این است از این تعدیل خیلی دخل افزوده میشود از اینجا گذشته باید بر آبدی کوشید ممالک دیگر خیلی از اینجا کوچک تر است ولی تروش زیاد تر است عجلت باین حال باید از روی تعدیل باشد اصول مطلب اینست و باید بانفاق همراهی شود در انکستان انواع مالیات هست و در اینجا فقط منحصر است بآنچه رعیت و زارع بدهد .

اینجا بود بکنند از و کلا که اسم آن (نگراست) و قائل برالنوع بوده است گفته ربالنوع فقر و قافه را می بینم از دروازه نگاه کرده و نصف دروا باز کرده می خواهد خود را داخل خاک ما نماید و دشمن هم از عقب آن طوری هجوم آورده که يك دفعه آن فقر داخل خاک ما خواهد شد گفته علاج چیست گفت تمام ملت ربع عایدات خود را بدهند تمام و کلا صدای بلند کردند و صویب نمودند بیهوشید تا چه حدم راهی داشتند

(درخصوص رفتن ظل السلطان مذاکره شد)
دکتر ولی الله خان - از اینکه اهل مجلس بیجان بود زای ندادند ولی سکوتی کردند که آن موجب رضا است ولی در صورتیکه سوء ظنی بین دولت و ملت است بیکطرف از دولتین که سوء ظن پیدا کردند اگر هیئت وزرا ضمانت میکنند بیرون و الا نه

حاج محمد اسمعیل آقا - مکر امروز نه مقصود از این مجلس این است که نشر عدل کنند امروز شاهزاده باغیر او که هنوز برخلاف مشروطه قدمی برنداشته اگر بخوانند از این نعمت مشروطه او را محروم کنند چه باید کرد باید با آنها حالی کرد که از کار بیگانی ندارد

آقا سید محمد تقی - درست است این مطلب در صورتی است که طرف بکنند باشد اما ده هزارا نیستند اینطور رسا گفتند

آقای میرزا محمود تاجر بلکه دو کور و بگویند بیرون شهر و غیره

محقق الدوله در این خصوص تحقیق کنند مقصرین را مجازات بدهند

آقا سید حسین - اشخاصی که مقصرند و اینجا هستند بکنند مجازات ندهند

حاج سید ابراهیم - بینیم وزرا ضمانت میکنند یا نه

آقا سید حسین ضمانت میکنند
وکیل الرعایا - این تکراری را که وکیل مجلس کرده باید معلوم شود که از کجا این تعبیر کرده

وکیل التجار - اگر مقصود سر کشی املاک است رفتن خودشان اهمیت ندارد اگر مطالب لازمی است امر دیگر است

حاج امین الضرب میگوید مقصود سر کشی املاک نیست باید بروم آنجا آسیاب خود را جمع آوری کنم در آنجا حالا که حکومت ندارم يك رتب بیایم

حاج محمد ابراهیم استعفا می شود که دو ماه رفتن خود را عقب بیندازند

صدر نظری - بنده عرض میکنم که از رفتن ایشان تاسد نمیشود بخلاف اصلاح میشود ولی چرا باید شاهزاده معظم که کروورها مغارج تربیت او شده او را بی کار بگذارند و کار با او رجوع نکنند بگذارند که برود

آقا سید مهدی - که ما نم اینست این طور که پیش آمده است خودش رفتن را موقوف کند

آقای میرزا حسین طیب - بلی امروز از جنین ما چند نفر منتخب شدند که بروند شاهزاده را فلا منصرف کنند

وکیل التجار - بنده تاحال تشکر نکردم امروز از فرمایش وزیر مالیه از مسئولیتی که فرمودند تشکر دارم

آقای میرزا محمود - در قانون مشروطه هیچکس نباید بوزخانه خود محروم بماند باید بروند تلگراف خانه معلوم کنند این چند نفر که مفقود شده اند صحیح است یا نه برون از نیرالدوله تحقیق کنند

حاج سید اسمعیل - از وکیل مجلس تلگراف شده است

آقا سید حسین - در صورتیکه از وکیل مجلس تلگراف شده است باید تحقیق شود که آنها را کی مفقود نمودند چه شده است

مذاکرات روز یکشنبه ۸ رجب المرجب دارالشورای ملی

غلام مذاکرات روز شنبه ۷ آقا سید محمد تفرقات کردند

آقا سید محمد تقی - عرض مختصری دارم بر روز فراز شد و کلا دوساعت بیروب مانده حاضر شونده مشغول تصحیح قوانین شونده امدها بعضی از آقایان حاضر نشوند اکید آغواش میشود که عموم و کلا در ساعت مقرر حاضر شوند

آقا سید حسن تقی زاده - خوبست جناب رئیس قبل از وقت در مجلس بنشینند تا سایر و کلا شاید بیایند

رئیس - این کار بسکس است باید اول و کلا حاضر شوند مع ذلك بنده در ساعت مقرر حاضر میشوم و خواهم شد

در این موقع شروع بقرائت نظامنامه وزارت داخله شد سپس از قرائت چند ماده شروع به مذاکرات نمودند

آقای میرزا سید محمد مجتهد دیر و زیاده مطالب که مذاکره شد در راجع بوده بودین بهارستان نظار همچو خیال کرده اند که مقصود این ها بوده اند ولی غیر مقصود بعضی از مقصدین هستند که خود را بلیاس مشروطه خوانان در آورده افساد میکنند مقصود آنها بوده اند ولی نظار که با کمال معقولیت حاضر میشوند البته حق نظارت دارند

آقا سید محمد تقی - رفته است که جناب حجة الاسلام آقا سید جمال الدین آنچه در همین موضوع مجلس مرفوم داشته اند قرائت شد قریب باین مضمون (البته بر تمام معلوم است که ما از این اساس فرضی نداشتیم جز رفاهیت و آسایش عامه و علم الله آنچه از و کلا شنیده و دیده میشود همین است ولی حالا که مقصدین القاصحه بیندینند چرا در صد رقب بر نمی آید چند روز قبل بر حسب وعده مخصوصی که وزیر داخله داده بودند تا چند روز دیگر این غائله را رفع نمایند از آنوقت تا امروز هفت روز میگذرد که امری ظاهر نشده و سربقه از طرف انجمن اصناف نوشته شده راجع بهمین مطلب است (کافه مزبور قرائت شد قریب باین مضمون) چون از اول وظیفه این انجمن اینست که بدون اطلاع هیچ اسلام بهیچ کاری اقدام نکنند لهذا عرض ایفاد می شود در باب افساد حضراتی که در زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم هستند و انتشار روزنامهجات آنها اسباب تهیج ملت شده روز گذشته قریب هزار

نفر بانجمن ریفته اظهار داشتند که فرض اینها فتنه و بلوا در میان ما ملت است و از این رو خیال داشتند که دکان را بسته و درخواست دفع و رفع این مفاسد را جدا بنمایند در این خصوص عرضیه بهجلس متقدس عرض و اظهار شده است دعای همراهی و جلوگیری از این مفاسد داریم بهر طور مصلحت دانسته این اوراق را توقیف و ملت را از شر آنان آسوده فرمایند

محقق الدوله - باید روزنامه آنها را توقیف و مفاسد آنها را دفع کرد

آقا میرزا سید محمد مجتهد - گرم دفع خود آنها متضمن اشکالی باشد توقیف سنگ مطبوعات آنها که دارای اشکالی نبود چرا توقیف نکردند قرار بود وزیر معصوم برود این سنگ را توقیف نماید چطور شده

آقا سید حسین - در روز در این باب صحبت شد قرار بر این شده که جواب بعد از مراجعت هیئت و کلا از حضور همایونی معلوم می شود حال معلوم شود هیئت محترم چه گفتگوهایی در این خصوص کرده اند اصناف لوابی نوشته و جواب خواسته اند ملت پیش از این تاب تحمل ندارد

میرزا مرتضی قلیخان - حال دیگر از اینها گذشته است که بعضی ملاحظات بشود قرار شد که وزیر علم و وزیر معصوم این سنگ را توقیف نمایند بعد معلوم شد طوری آنها سنگ را محفوظ داشته اند که توقیف سنگ دارای همان اندازه اشکالی است که دفع آنها دانا خواهد بود ملت تا سکون چند دفعه شورش کردند و آقایان حجج اسلام مانع فرمودند حال دیگر پیش از این تحمل ندارند صراحتا عرض میکنم قرار بگذارید تا سه روز اصلاح را از وزارت داخله بخواهید هر گاه اصلاح شد قهبا و الا بخرد ملت واگذار کنید

آقا سید مصطفی - انجمن اصناف در جلوگیری اصناف خیلی جد وجه کرد ولی دیگر مسکن نیست که آنها را ساکت نمایند اگر تا سه روز دیگر اصلاح نشد خیال دارند دکان را باز نکنند و در مسجد شاه جمع شوند و اصلاح بخواهند

حاج میرزا علی آقا - در این خصوص حضوراً بزبان ترکی عرض همایونی رسانیدم که اشخاصی که حال آنها معلوم است در صد افساد بین دولت وقت هستند ناچار بیاره از وسائل متمسک میشوند چنانچه بر صدق دعوای خود از عدم موفقیات دولت با ملت همین تجاوزات شیخ را شاهد قرار داده اند که اگر دولت با ملت همراه بود شیخ را رفع میکرد

اعلی حضرت اقدس همایون اعلی خلد الله ملکه چنین فرمودند که چون شیخ از سلسله جلیله علما است و از خود آقایان بوده ما نخواستیم طوری جلوگیری کنیم که اسباب افشاش شود حالا هم دفع او باین است که بگذارند خودش بتدریج تحلیل می رود آنچه بنده استنباط کردم قصد اعلی حضرت همایونی این بود که دفع او را تصویب مجلس محول داشته اند بطوری که تولید آخو بی نشود

حسام الاسلام - يك سهم از مالیات ابرار را برای شیخ معین کنید تا ایشان بیایند شهر

محقق الدوله - باید مردم را راحت کرد

حجج الاسلام حفظ مقام آنها را کردند ولی آنها منظور نداشتند

آقای میرزا سید محمد مجتهد - بازم ما حاضریم که برویم و ایشان را بیآوریم ولی بدون شرط نه اینکه شرطی اظهار کنند اگر بنا شود یک کلمه اظهار شرط نمایند ممکن نخواهد بود آنچه تکلیف ما بود تا کنون بعمل آوریم

سیدالاحکما - بقیه بنده بوزارت داخله نوشته شود که تا دو روز آنها را از زاویه مقدسه خارج نمایند اگر نکرده آن وقت ملت اقدام خواهد کرد

وکیل الرعایا - فتنه را بطهران داخل کردن یعنی چه ما سائل منتظر بودیم که حق از باطل تشخیص داده شود با آنچه از این شخص تا کنون دیدید چگونه او را بطهران راه بدهید

آقای میرزا سید علی تقی - در دولت مشروطه وزرای مشغول داریم اینگونه امور را باید از وزیر مشغول خواست تکلیف و کلا این است که این گونه امور را بدوش ملت نگذارند تا دفع فاسد باشد نشود خوب است رجوع بوزارت داخله شود که هر طور صلاح بداند بزرگی دفع این غائله را بکنند ولی اینطور واگذارند بملت اسباب فساد خواهد شد

وکیل الرعایا - این مسئولیت ربطی بوزیر داخله ندارد مسئولیت ریخته کردن در بین بین با حجج اسلام است

آقای میرزا سید علی تقی - تمام امنیت با وزیر داخله است و اینکه اعلی حضرت رجوع بجلس فرموده اند در حقیقت تدبیر سلطانی نموده اند که تفسیر را از گردن دولت خارج کرده بگردن ملت بیندازند در هر صورت ما احترام شنوات سلطنت را باید ملاحظه کنیم و رفع غائله را از وزیر مشغول بخواهیم

رئیس - همچو فرض کردید که این هیئت حضور شاه وقت اند هر چه بنظرشان میرسد خواهند گفت این طور نیست بلکه همان مطلبی که در مجلس تصویب شده بود و لایحه نوشته شده قرائت شد و مذاکره شد

آقا سید محمد جعفر - در باب زاویه مقدسه که حاج میرزا علی آقا بترکی گفتگو کردند بنده هم استفسار کردم فرمودند مقصود این است طوری رفتار شود که توهین اهل علم نشود حالا هم در صد دفع آن هستند در خصوص موافقت و همراهی دولت با ملت مذاکره شد قسم یاد فرمودند که من نهایت همراهی را با ملت دارم چطور میشود که شخص سلطانی رفاهیت و ترفی رحمت خود را نخواهد

آقای میرزا حسین شهیدی - در باب فتنه حضرت عبدالعظیم عقیده بنده اینست خود جناب رئیس عدله از و کلا را معین نمایند چند نفر هم از وزرا معین شده کمیونی تشکیل شود و بهر طور صلاح میدانند در تبعید و برگرداندن آنها مذاکره نموده نتیجه بگیرند

آقا سید حسن تقی زاده - بنده هیچ گمان نمی کردم که منتخبین و عقلای يك مملکت در يك جا جمع شده و هر کدام يك رائی بدهند که تمام ناصواب باشد از ملت طهران يك مختصری مخالفت کردند و جمعی آنها را از اینجا بیرون کردند حالا

نباید آنها راه داد یا اینکه ما بآنجا برویم شما ها همیشه درد را میگویند هیچ وقت علاج را نمیگویند انسان هیئت باید ملاجی را که باعث مفسده شود اختیار ننماید آخرین علاج این است که آنها در تحت قانون و حکم حکومت باشند و آقایان اجازه بدهند که این سنگ را توقیف نمایند ما باید احترام زاویه مقدسه را منظور داریم مادامی که کار آنها متعقب فساد نباشد آنجا در کمال خوبی تمیز کنند ولی در تحت حکم حکومت باشند وقت خلاف قانونی از آنها تراوش نکرد باید جلوگیری و مجازات شوند

آقای میرزا محمود دخواستاری - عقیده بنده مخالف عقیده آقای تقی زاده است و کلا بمنزله طبیب هستند طبیب باید اول تشخیص مرض داده بعد در صدد معالجه براید یقیناً می دانم که اگر ده سال هم این طور باشد کار از پیش نمیرود هر چه در صلاح بگوئیم آنها بوسيله همین لوابی افساد میکنند

آقا سید محمد جعفر - صلاح همان است که آقای تقی زاده گفتند بشرط آنکه آنچه از باب روزنامه و مسئولیت آن گفته شد مجری شود والا غیر از فساد چیزی نخواهد بود

آقا سید مهدی - عجب دارم از اشخاصیکه در اینجا در چند دقیقه نقیض حرف میزنند بکفیه میگویند سنگ را طوری آنها معنی داشته اند که توقیف آن مثل دفع آن ها اشکال دارد گاهی میگویند که توقیف نمایند ولی عقیده بنده همان است که جناب آقا شیخ حسین شهیدی فرمودند که علما و آقایان و و کلا به نشینند فکر اسلامی بکنند والا اگر حکومت می توانست تاحال جلوگیری کرده بود

آقا شیخ حسین شهیدی - اینطور که پیش گرفته ایم قانون اساسی يك سال طول خواهد کشید و تا شما قانون اساسی را تمام و در موقع اجری بگذارید آنها بطور کمال کار خودشان را صورت خواهند داد

حاج میرزا علی آقا - ایراداتی که حضرات کرده اند بنده بعضی از لوابی آنها را ملاحظه کرده ام در خصوص خود مجلس چیزی از لوابی آنها نفهمیده ام ولی بعضی ایرادات که کرده اند مثل ایرادات خود ما است پس عقیده بنده هم همان طور است که جناب تقی زاده فرمودند در آنها باشند تا کم کم دفع شهوات شده عقاید ساده از مطالب حقه معلوم شود آنها هم که در آنها هستند هر گاه عمل سلطانی از آنها صادر شد مجازات برسد

آقا ملاح حسن وارث - اینها که در روزنامه نسبت بگیر و زندف با داده اند مکر نخواهند بود

آقا شیخ حسین - اولاً هر کسی باید عقیده خود را آزاد بگوید ثانیاً آقای تقی زاده میگویند که آنها را آنجا باشند آنها اتصالاً در اطراف می فرستند و فساد میکنند آرزو با وزیر مخصوص گفتگو شد لفظاً گفت بهر طوری که مجلس صلاح بداند رفتار میشود عقیده بنده این است که مجلس صریحاً سخت بنویسد بوزیر داخله و بخواهد که آنها را رفع کند

آقا سید حسین - من قسم میخورم که اودست

آقا سید عبدالحسن شهشالی - مردم ملتفت باشند همینقدر آنها در مقام فتنه جوئی نباشند هر قدر در آنجا بمانند بدتر اسباب افتضاح آنها خواهد بود

حاج امام جمعه - مرض مرا گوش بدهید و رای در باب آنها گفته شد یکی آنکه آنها را بیآورند آوردن هم دو قسم است یکی با تماس که از آنها نماند شود که شق عصای مسلمین نمائید صحیح نیست این مطلب را قبول نخواهد کرد و یکی بقوه جبریه اما بقوه جبریه ابداً عقیده ندارم بارها هم گفته ام که نباید لباس مظلومیت بپوشانند اما در خصوص سنگ هم نباید توقیف کرد زیرا که آنوقت دلالت میکند که اینها مطالب حقیقی باشند و میخواهند اظهار کنند نگذاشته بر فرض سنگ هم توقیف شود قلم و زبان که توقیف نمیشود اما در باب اینکه آنها ما را تکفیر میکنند اولاً آنها هم مسلمان هستند ولی همینقدر عرض می کنم مالز کفر باید بر سر نه از تکفیر

حاج میرزا ابراهیم آقا - این حضرات که رفته اند در زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم تکفیر میکنند بانمی کنند تکفیر علت می خواهد و اینکه حرف آنها پیش می رود علت آن این است که آنها الفسا میکنند مردم که مجلس قانون اساسی را در خطا می نویسند و تعویبات کفریات می خواهند بنویسند پس باید مجلس این قانون اساسی را در دوسه روز بخواند و بصدقه همایونی برسد و منتشر شود تا مردم به بینند و بدانند که همچو نسبتها نیست

حاج محمد اسمعیل آقا - متمم این عرایض را عرض کنم آنها منتظر قانون اساسی هستند همین قدر که قانون اساسی تمام شد امید آنها هم بریده میشود

آقای میرزا سید محمد مجتهد - عقیده بنده هم همین است که زودتر اقدام شود بتصحیح قانون اساسی و منتشر شود تا رفع این شبهات بشود

آقای میرزا سید علی تقی - وا گذاشتن بملات دفع فاسد باسد میشود

باید این مطلب را مجلس از وزیر داخله بخواند که او هر طوریکه صلاح بداند رفع کند یا او را آنجا بیرون نماید

حاج امام جمعه - این عبارتیکه وکیل الرعایا از روزنامه آنها خواند هر گز از این مطالب مشتز نشوید یکی دو ماه که گذشت و مردم دیدند که ما ته دینی را تغییر دادیم و نه نسبت بساطت سوء ظنی حاصل کرده ایم و بلکه اعلی حضرت کمال مرحمت را نسبت بدلت دارند آنوقت معلوم خواهد شد کذب آنها

رئیس - بعضی مطالب دیگر هم داریم باید مذاکره شود

محقق الدوله - باید نتیجه این مطلب را گرفت

رئیس - امروز نتیجه گرفته نمیشود

محقق الدوله - چرا نوشته شود به وزارت داخله که دفع این فساد را بهر طور مصلحت بداند بکنند

برنمیدارد باید بوزارت داخله رجوع نمود که او هر طور که صلاح میدانند رفع فساد او را بکنند شایسوزارت داخله بخواهد صد هزار تومان بآوردند او را بیاورند او مگر از برای چه رفته است بحضرت عبدالعظیم دید مداخل او کم شد از اینجهت رفته است بانجا والا درد دیگر ندارد.

وکیل التجار - هروقت يك ورته زلاتینی که يك کلمه برخلاف یکی از علمای نوشته میشد ما تماماً رای میدادیم که باید روزنامه ها بواسطه آن توقیف شود حالا چه شده است که هر روز این روزنامه را که همه قسم نسبت به بیعج اسلام میدهد توقیف میکنند امنیت داخله با وزارت داخله است باید این مفاسد را اصلاح نماید.

حسام الاسلام - اگر يك كاسبی سرمایه او تمام میشد و در میشکست میرفت حضرت عبدالعظیم بست می نشست مگر مانع میشدند الا شیخ هم ورشکسته است رفته آنجا تعین جسته دکان باز کرده مشغول کاسبی است.

آقاسیدحسن تقی زاده - خیلی تأسف میخورم در روز شرمی از یک شمه از شعبات مملکت و مخاطرات آن گفتم و مخصوصاً گفتیم عدل مالی مملکت بعدی مغشوش و خطرناک است که اگر بایست تمام وزرا و و کلاه دست از کارهای مهم خود بکشند باید مسامحه نکنند و بان کار بپردازند گیرم تمام مملکت را این شخص آتش بزند با بیصلاح را بگویند اگر رأیتان اینست صانفر قزاق نرسند شاد شود او را تبعید کنند و رای میخواستید بگیرد من با آواز بلند میگویم که من رای ندارم و اینکار را خیانت میدانم.

آقاسیدحسین - لایحه اصناف را که خواندید این مردم منتظر جواب هستند . اگر در باب زاویه مقدسه رای گرفته نشود تا روز سه شنبه قفنه بزرگی بر پا خواهد شد که وزیر داخله هم از عهدہ رفیع آن برنماید.

حاج امام جمعه - این مردم را که میگویند شورش خواهند کرد لابد جانی هست که از آنجا اطاعت میکنند و آنجا مجلس است باید مردم از او امر مجلس اطاعت کنند اگر معطوب مجلس نباشند پس ما اینجا چرا نشسته ایم.

مستشارالدوله - قبل از آنکه عمل تلگرافخانه مطرح شود چند کلمه عرض دارم البته میدانید که اختلالات مملکت طوری شده که اگر چندی هم بمان طود باشد بیکدمه رفته امور تماماً گیخته خواهد شد و اختلالات چند قسم است یکی اینکه کسانیکه زیر ظلم بودند حالا میخواهند . طوری فرار نمایند که از عدل هم آن طرف بیفتند مثل اینکه گفتند مبارزین زیادی میگرفتند و آنها اسامی میخواهند هیچ ندهند و یکی دیگر بعضی از اسباب و ترتیبات است که روی هم رفته اسم آنها تحریک میگویند و این مسئله موضوع لازم دارد باید مواد مستعد باشد که مگر کین تحریک نمایند و آن مواد امروزه در اینجا خیلی هست از قبیل توپچهها که دو سال است حقوق آنها داده نشد و سرباز که بانها چیزی ندادند و حقوق سربازان با حق و غیره علاوه از اینکه هشایر در سرحد موجبات اختلال را فراهم کرده اند و خارج هم فرصت غنیمت کرده دفع این مفاسد امروز فقط بسته باصلاح مالی مملکت است پس تمام وسکلاو عقلا باید در سدد اصلاح این کار بر آیند که مقصدین دیگر نتوانند متحرک شوند حال چند مدتی است که بنده و سایر اعضا در کمیسیون مالیه مشغول اصلاح این کار هستیم آنچه راجع به مسئله جمع بود نظریات خودمان را از قبیل برگشتن نیول و تفاوت عمل و تعمیر و غیره عرض کردیم يك مطلب دیگر مسئله خرج است که باید از آن هم قدری کاسته شود ولی نه آنطوریکه مقدسین شهرت میدهند از اینکه میخواهند حقوق مردم را قطع یا کسر نماید حقوق فقرا هیچ قلم نمیشورد فقط از

حاج محمد اسمعیل - آیا چیزی که گفته شد نباید اجرای آنها را ملاحظه نمود این شخص را از آنجا بیرون کنند بهر جا برود قفنه بزرگتر بر پا خواهد نمود.

میرزا محمود خوانساری - پس میگویند آنها با کمال آزادی در آنجا نشسته هر چه میخواهند بکنند و هر چه میخواهند بگویند.

رئیس - مطلب دیگر عنوان شود فلان از این مطلب نمیشود نتیجه گرفت.

حسام الاسلام - رای باشد برای روز سه شنبه.

آقاسیدمحمد جعفر - اگر آنها در تحت قانون باشند احدی متعرض آنها نخواهد شد غیر از این هم علاجی متصور نیست.

وکیل التجار - متصور اینست که این اهمیت را که حال می دهند چرا چندی قبل اظهار نکرده اند.

مستشارالدوله - ما هم زیر بار ایراد شما نمی رویم و قبول نمی کنیم کدام ایرانی است که از مسئله مالی ایران اطلاع ندارد و خرابی آن را نمی داند لازم بشرح نبوده نیست .

اسدالله میرزا - در هر موقعی که نفعی برای دولت و ملت منظور باشد البته نباید آنرا رد کرد در مسئله تلگرافخانه آقای صنیع الدوله خوب مستحضران می دانند در زمان وزارت عین الدوله سپه داری آمد و در حقیقت خواست خدمتی بدولت نماید چنانچه خدمت هم کرد در حالی که آنوقت فیج بوی شورش و آشوب در مملکت نبوده که خیال نفعی باشد و همه جا امن بود مبلنی اضافه کردند بدون اینکه معلی داشته باشد یا

آن قلم های خیلی بزرگ چیزی کسر می شود و حالا هم پنج ماه از سال گذشته و هیچ معلوم نیست که حقوق مردم بچه ترتیب داده خواهد شد مسئله دیگر هم در خصوص بانک ملی بود در این خصوص آنقدر مذاکره شد که لازم بگفتن نیست که نام اینست که این سرمایه که معین شده عملاً میسر نباشد پس خوب است بیک مختصر سرمایه معین شود و از جای دیگر طوری که بشود بر آن افزوده گردد و نیز از قبیل تلگرافخانه و غیره چیزی افزوده می شود باید اینها را بتدریج اصلاح کرد و اعتماد بنده این است که باصلاح اینکارها مشغول شویم و یکی از آنها را اصلاح انانیم بهتر است با از اشخاص زاویه مقدسه مذاکره و اوقات را صرف کنیم.

وکیل الرعايا - بنده از امر مالیه يك اطلاعی دارم و آن اینست تفاوت عمل را که مجلس تصویب کرده بود از فقرا و کسانی که می دادند میگرفتند ولی دولت از املاک ایران که مال وزراء و اشراف و اعیان است هیچ تفاوت با آنها متوجه نشده و نمی دهند اگر چه آن املاک میزنی نشده است ولی مردمان ایران اینقدر هم بی تمیز نیستند خوب است مجلس قدری توجه بفرمایند که از آنها هم این تفاوت بیک اندازه گرفته شود .

آقاسیدحسن تقی زاده - اینها اوقات پول نمی شود اینطور مطالب دول ملاحظه دارد یکی اینکه باید بگوئیم که دقت شود و یکی دیگر اینست که گفتم و تکلیف شرعی خود را چنان می دانم که باز بگویم تا چند ماه دیگر اگر اصلاح مالیه نشود امورات بالمره مختل خواهد شد و از باب حقوق هم از یکطرف حمله خواهند کرد الان دو روز است که ما گرفتار سرانها هستیم طوری که اعتبار دولت را هم قبول نمی کنند تکلیف مجلس است که عمل مالیه را پیش از همه مشغول اصلاح شود.

وکیل التجار - کمیسیون مالیه حالا شکوه می نماید خوب بود که در سدد اصلاح بر می آمایم بنده الان مسئله دارم که خیلی فایده اش از تلگرافخانه بهتر و بیشتر است حالا تلگرافخانه را تصویب می نمایم که مقاطعه نباشد یا نه ؟

آقاسیدحسن تقی - تلگرافخانه باقی آن مجلس باید اینطور رای بدهد که هر کس زیادتر می دهد و آن نفع بحال دولت و ملت است آن داده شود.

آقاسیدحسن - تا حال کم مطلبی را کمیسیون مالیه در مجلس اظهار کرده که مجلس در آن همراهی نکرد .

وکیل التجار - متصور اینست که این اهمیت را که حال می دهند چرا چندی قبل اظهار نکرده اند.

مستشارالدوله - ما هم زیر بار ایراد شما نمی رویم و قبول نمی کنیم کدام ایرانی است که از مسئله مالی ایران اطلاع ندارد و خرابی آن را نمی داند لازم بشرح نبوده نیست .

اسدالله میرزا - در هر موقعی که نفعی برای دولت و ملت منظور باشد البته نباید آنرا رد کرد در مسئله تلگرافخانه آقای صنیع الدوله خوب مستحضران می دانند در زمان وزارت عین الدوله سپه داری آمد و در حقیقت خواست خدمتی بدولت نماید چنانچه خدمت هم کرد در حالی که آنوقت فیج بوی شورش و آشوب در مملکت نبوده که خیال نفعی باشد و همه جا امن بود مبلنی اضافه کردند بدون اینکه معلی داشته باشد یا

اینکه بعد معلی خواهد پیدا کرد در پنج ساله اجازه نودند بهر دو پادشاه علاوه پنجاه هزار تومان هم بسین الدوله و دیگران تعارف بایشکشی و غیره دادند امسال هم در اول سال صد هزار تومان نقد داده و مبلنی هم بر موجبات اجزاء اضافه کرده و ما سیر نمود حال از همه چیز گذشته اهداف می خواهم شخصی که اینطور می خواهد خدمتی بکند و از کیه خود چیزی بدهد آیا صحیح است که از او گرفته شود و بدیگری امانی بدهند بعقیده بنده امانی صحیح نیست اگر یکسال کسر آمد این شخص که مقاطعه دارد چون صاحب چیز است می تواند بدهد و میتواند که دو صد هزار تومان راز مال خود بدهد آنکسی که می خواهد اینکار را بکند اگر راست میگوید سال اول را نقد بدهد بعقیده بنده باز اگر کسی می خواهد علاوه بدهد بطور مقاطعه باو داده شود صلاح است نه امانی .

حاج امام جمعه - نظر شما راجع به شایم بجانب یک مطلب که دقت نموده بعد رای بدهید امر مالیه همانطوری که گفته اند خیلی سخت و خراب بلکه بیشتر از آن است که گفته شود مدتی در اینجا صحبت بانك شده بود که چرا تأسیس نمی شود هر کس در این باب عقیده دارد ولی عقیده بنده اینست که امنیت نیست و حرفیکه گفته می شود راست نیست اگر حرفها راست بود پیره زن ها گسوواره خود و پول کفن و دفن خود را می آوردند بیبانك می دادند می گویم کاری را که میکنند طوری باشد که بوجب شرع اختیار برای شما باشد و بتوانید بهم بزنید خوب است هفتاد هزار تومان امروز برای ما خیلی پول است بلکه هزار تومان هم خیلی است اگر ممکن نیست آنقدر مفاسد لاین تردیدات بر خاسته میشود بلکه از اعتبار دولت و مجلس کاسته میشود که چهره ض کنیم.

آقاسیدحسن تقی زاده - اینها اوقات پول نمی شود اینطور مطالب دول ملاحظه دارد یکی اینکه باید بگوئیم که دقت شود و یکی دیگر اینست که گفتم و تکلیف شرعی خود را چنان می دانم که باز بگویم تا چند ماه دیگر اگر اصلاح مالیه نشود امورات بالمره مختل خواهد شد و از باب حقوق هم از یکطرف حمله خواهند کرد الان دو روز است که ما گرفتار سرانها هستیم طوری که اعتبار دولت را هم قبول نمی کنند تکلیف مجلس است که عمل مالیه را پیش از همه مشغول اصلاح شود.

وکیل التجار - کمیسیون مالیه حالا شکوه می نماید خوب بود که در سدد اصلاح بر می آمایم بنده الان مسئله دارم که خیلی فایده اش از تلگرافخانه بهتر و بیشتر است حالا تلگرافخانه را تصویب می نمایم که مقاطعه نباشد یا نه ؟

آقاسیدحسن تقی - تلگرافخانه باقی آن مجلس باید اینطور رای بدهد که هر کس زیادتر می دهد و آن نفع بحال دولت و ملت است آن داده شود.

آقاسیدحسن - تا حال کم مطلبی را کمیسیون مالیه در مجلس اظهار کرده که مجلس در آن همراهی نکرد .

وکیل التجار - متصور اینست که این اهمیت را که حال می دهند چرا چندی قبل اظهار نکرده اند.

مستشارالدوله - ما هم زیر بار ایراد شما نمی رویم و قبول نمی کنیم کدام ایرانی است که از مسئله مالی ایران اطلاع ندارد و خرابی آن را نمی داند لازم بشرح نبوده نیست .

اسدالله میرزا - در هر موقعی که نفعی برای دولت و ملت منظور باشد البته نباید آنرا رد کرد در مسئله تلگرافخانه آقای صنیع الدوله خوب مستحضران می دانند در زمان وزارت عین الدوله سپه داری آمد و در حقیقت خواست خدمتی بدولت نماید چنانچه خدمت هم کرد در حالی که آنوقت فیج بوی شورش و آشوب در مملکت نبوده که خیال نفعی باشد و همه جا امن بود مبلنی اضافه کردند بدون اینکه معلی داشته باشد یا

مستشارالدوله - در اینجا این گونه ادراکات مثل تلگرافخانه و غیره صحیح نیست امانی داده شود زیرا که خرج تراشی میکنند اینک میگویند از بی نظمی تولید فساد میشود ترتیب و نظم اداره دبطی باین مسئله ندارد ممکن است که بشرایط صحیح داده شود و رئیس مشغول باشد که تولید فساد و بی نظمی نشود.

آقاسیدحسن تقی زاده - تلگرافخانه باید مقاطعه باشد و اگر کسی رای بدهد که امانی باشد ضرر بدولت زده است حال می خواهم تغییر بدهید باید این طور گفت که در زمان استبداد در يك سال حکومت یکجائی را چند دفعه تغییر میدادند و آن حکومت مخارج زیاد نموده بقامات لازمه رسیده و هیچ جا حساب نمیشد ولی حالا که مملکت قانونی شده اولاً باید آن دخلی را که برای خود قرار داده بودند بهم زد و ثانیاً حالا که از روی قانون است اگر چیزی قرار داده شد بهم نمی خورد.

اسدالله میرزا - شما تمام مباحثات زمان استبداد را بهم زده اید که اینهم بر هم بغورده (جمعی گفتند معامده داخلی دولت قهر از مباحثات با خارجه است).

رئیس - شما آنچه عقیده تان بود بطور اکمل گفتید و حالا هر چه بگوئید طرف هستید امروز هم نمیشود را گرفت فلان مسئله خالصه عنوان شود تا روز سه شنبه نتیجه گرفته شود.

موتمن الممالک - صورتی از کمیسیون مالیه در باب خالصجات اظهار داشت که خلاصه آن مشتمل بود بر اینکه املاک خلاصه تا حال هر سال از نقد هزار تومان تا دو هزار تومان اضافه داشت ولی حش همیشه از آن مقدار ناهشت هزار خردار کسر میکرد يك صورتی صدیق الدوله و نصرة الممالک داده بودند که ملاحظه شده بصورت دیگری کمیاتی تجار دادند که علاوه از عمل صدیق الدوله و نصرت الممالک چهار صد هزار تومان در پنج سال میدهند بعد شخصی دیگر صورتی داد که غیر از امسال در سه سال اول ده يك علاوه میدهند و در ۳ سال آخر سیصد و کسری و اضافه که در این مدت داده میشود صد و بیست و یک هزار و سیصد و شصت و چیزی میشود حال مجلس هر کدام از این سه صورت را تصویب میکنند اظهار نامه ختم خود.

وکیل التجار - روز اول عنوان شد که صدیق الدوله و نصرة الممالک از آن جزو جمعی که دارد چهار هزار خردار جنس و چهار هزار خردار کاه علاوه بدهد حالا این جزو جمع باین اندازه از کجا پیدا شده .

مستشارالدوله - امسال که اقبال الدوله خواست قبول کند از جزو جمع دیوانی افزوده کرد صدیق الدوله و نصرة الممالک ر قفله دادی اقبال الدوله افزودند دیگران بر قفله دادی ایشان افزودند.

رئیس - یعنی صدیق الدوله و نصرة الممالک بر جزو جمع اقبال الدوله افزودند نه بر عمل کردار.

وکیل التجار - چون مجلس برای صدیق الدوله و نصرت الممالک رای داد خوب است بخود آنها رجوع شود.

حاجی محمد تقی - مجلس رای نداد که به آنها داده شود رای داد که از اقبال الدوله گرفته شود.

وکیل التجار - مجلس با رای ندهد یا اگر رای داد هر چه باشد نباید برگردد زیرا که همان عبی را پیدا میکنند که آقای حاجی امام جمعه فرمود **رئیس** - امشب رای گرفته نمیشود بماند برای سه شنبه.

محقق الدوله - این شخص ثالث امسال را چه طور قبول میکند و تکلیف عمل امسال چیست ؟

مستشارالدوله - امسال را خود اقبال الدوله از روی قلم دادی که نموده است میدهند.

مذاکرات روز سه شنبه دهم رجب دارالشورای ملی خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۱۸ آقاسید محمد تقی قرائت کردند.

آقاسیدحسن تقی زاده - بملاحظه این که قرار شد دو ساعت بطرف ماندن مجلس متعقد و عده مکفی حاضر نمیشوند خوب است یکی از فصول نظامنامه داخلی که حضور دولت از کلا را در انعقاد مجلس لازم شمرده اند تغییر داده شود و حضور نصف

راکافی بدانیم (جمعی گفتند که آنوقت این عده هم حاضر نمیشوند).

آقاسید محمد تقی - امروز بر حسب قرار داد حضرت ریاست حاضر شدند ولی سایرین حضور نیافتند این طور هم که جناب تقی زاده فرمودند صحیح است ولی آنوقت احتمال می رود که این اشخاص هم حاضر نشوند (درین موقع شروع بقرائت نظامنامه وزارت داخله شد) پس از قرائت فصول و مواد چند شروع شد به مذاکرات مهمه به لحاظ اینکه در یکی از مجالس گذشته از طرف یکی از کلا تفرشی در خصوص خروج قاضی قنات از تحت نظر و اختیار دادن او را بر قفتم ساوجبلاغ شده بود از این رو قاضی قنات لاتعه مسبوط مفصلی در تفسیر ذمه خود از تصعیر و خیانت و اظهار مراتب خدمت و صداقت خود بمجلس عرض و اظهار داشته بود از طرف اغلب و کلا اظهار شده که در این باب مجلس اظهار رای نکرد و صورتی هم که از طرف یک نفر در این خصوص اظهاری شده سایرین امتناع ورزیدند .

آقاسیدمحمد تقی - امروز بر حسب قرارداد حضرت رئیس قبل از وقت حضور بهم رسانیدند ولی سایرین از کلا با استثنای ده یا نوده نفر حضور نداشتند از عموم و کلا معتزماً استماع میشود که بعداً در ساعت دو بطرف مانده حاضر شوند و احتضاراً عرض میکنم روز یکشنبه دو مطلب نا تمام مانده که باید مسامحه شود یکی در خصوص لاتعه سرکار و الامور بدالسلطنه در خصوص تلگرافخانه دیگری در خصوص عمل خالصجات .

آقاسیدحسن تقی زاده - کراراً عرض کرده ام بازم گفته و میگویم مالیه مملکت باندازه لازم باصلاح است که بعقیده بنده باید و کلا و وزره يك قسمت عمده از اوقات خودشان را صرف این عمل کنند حالا يك مسئله مهمی خارج از عمل مالیه است لازم میدانم عرض کنم و آن این است مانده تکلیف داریم یکی وضع قوانین دیگری نظارت بر اقباب و اجرای آن اگر بنا بشود هر قانونی از مجلس بگذرد بمعهم برسد ولی در موقع اجرای گذارده نشود هیچ نتیجه از این وضع و جعل قانون مترتب نخواهد شد این ایام يك مطلب مهمی پیش آمده که بعقیده بنده از وقوع آن رخنه باساس مشروطیت وارد آمده و آن رخنه اینست که یکی از قوانین لازمه مشروطیت لزوم استنطاق و تعقیق در محاکمات و مجازات است این روزها در موقعی که دولت و ملت در همان اوقات بکنند برادر استنطاق بقتل رسانیده اند.

مستشارالدوله - جانی یا قاتل کلبه باید تعقیق و استنطاق شود بعد از ثبوت بوجب حکم قانون مجازات شود این قانون لازم لزوم مشروطیت و اسلام است لازم بوشستن قانون نیست.

آقا سیدحسن تقی زاده - متصور اینست که در آن زمان که میخواستیم مشروطیت را قوه بنیم بدیم بواسطه همین کشتن بدون استنطاق با ک رخنه بر اساس مشروطیت وارد آمد .

مستشارالدوله - چنانچه الان یکی از معایب این کار این شده که حاجی علی رضا خان را بگمان اینکه معرک او بوده حبس کرده چوب زده اند و حالا محمل مانده هر گاه او را باین تعجیل نکشند بودند مطلب معلوم میشد که او مقصر هشت پانصت بجهت همین معایب است که قانون حکم میکند در هیچ

آقاسیدحسین - تمام اعتراضات برای این بود که این شخص قائل بوده پس در باب سالارالدوله و سالار مقوم و آصفالدوله چرا سیاست نیست .

آقامیرزا سیدعلی ققی - عقیده بنده این است که هر جانی که قتل بر پا میشود باید خوابانید پس میتوان گفت که در اینجا نزاع لفظی است اشخاصی که میگوتند باید حتما کشته شود بموجب آیه ولکم فی القصاص حیوة است اینهائی هم که ایراد دارند از آن باب است که چرا استنطاق نشده حال این خونی است که ریخته شده و جمع نمیشود باید بجهت پندهادت کرد که هیچکس بدون قانون کشته نشود .

حاج میرزا آقا - با خود در راه گفتگو شد گفتند خط شده است ولی رسماً بر نرسد شود .

احسن الدوله - تمام این گفتگوها سر در کله است سلطنت مشروطه فقط در حقوق شخصی حق عضو و اغراض دارد ولی در اینکه از او در هیچ کس حق ندارد باید در عدلیه استنطاق شده مجازات شود .

(جمعی گفتند حاجت برای گرفتن نیست لایحه بجهت بر نرسد روزا نوشته شود)

تلگرافی از اصفهان رسید بود فرائد شد قریب بدین مضمون بشروط شریعتمدار وکیل علمای اصفهان حضور و کلامی مجلس مقدس . مجلس مقدس رأی داد که حضرت والا ظل السلطان باصفهان بیاید ولی عرض هشتمه هزار جمعیت این است که ما اطاعت از قوانین مشروطیت داریم اما عرض عاجزانه ما این است که میدانیم حضرت والا غیر از سرکشی باملاک خود فرضی ندارد ولی چه چیز امنیت برای ما حاصل خواهد کرد از دست سرباز و توپچی که آسایش نداریم آیا اسم مشروطیت برای ما کفایت است آیا شخصی که کشته شود مجازات نیاید شود آیا آن شخصی که مادر خود را کشت مجازات خواهد شد که اسباب عبرت سایرین شود آیا اموال شهویه مسترد خواهد شد آیا نباید گفت که این خلاف مشروطیت از کجا پیدا شده آیا نفوس اهالی اصفهان بموجب مشروطیت محترم هستند یا خیر جواب فرماید .

حاج شیخ نورالله و جماعتی اهالی انجمن تصدیق میانمیدانند که این عیاش اهل اصفهان صحیح است .

حاج بحر العلوم - در این صورت معلوم نیست شاهزاده هم برود .

حاج سیدمحمد - معلوم میشود مجازات فقط در زمان یکجا بود در جاهای دیگر نخواهد شد .

آقامیرزا فضلی آقا - در این تلگراف نوشته شده پس از آمدن ایشان اگر صدمه بسا وارد آمد کنی جواب خواهد داد اگر شاهزاده هم جواب بدهد که اگر من فرقتم و ضرری بر املاک من وارد آمده کی تلافی خواهد کرد و اگر زاریا یا بدهد دیگر زد خود کردند کی جواب میدهد پس باید حاکم امنیت آنجا را بدهد و شاهزاده هم برود تا این گفتگوها در بین باشد نه این مندا کران شود

آقامیرزا طاهر - فرمایشات آقا میرزا فضلی آقا صحیح است این اظهارات که از طرف شاهزاده شد از طرف اهالی اصفهان این احتمال ها بیشتر است هر باب محصل شاهزاده اگر نقصانی پیدا شد از بیانات آسانی یا خداست و اگر از طرف رعیت مسامحه شد حاکم باید بگیرد و بدهد و اگر رعیت او هم دیگر را بکشند آنهم حاکم مسئول است اما اگر شاهزاده برود و انجمن بر هم بخورد و اسباب قتل شود مسئول کیست و چه باید کرد ؟

وکیل الرعایا - باید فرق گذاشت از اینکه چند هزار نفر میگوتند یگاز دست یک نفر میترسیم از روی حرکات سابق باید تصدیق کرد ولی شاهزاده از کی شکایت دارد اقامیرزا محمود اصفهانی - حریضه که شاهزاده بخا کبابی های یونی عرض کرده بود از اهل اصفهان شکایت ننموده بود .

حاجی بحر العلوم - از رفتن شاهزاده خوف فساد است لازم نیست برود .

اسدالله میرزا - من کار رفتن شاهزاده ندارم اما میرسم آیا از تمام ولایات فشار میآورند که قانون اساسی را چرا نمیدهید حال آنکه فصل اول قانون اساسی آزادی سکنی است و در هیچ قانون نیست که کسی را از رفتن بجائی ممنوع دارند .

صدیق حضرت - اسدالله میرزا - گفتند که بموجب قانون نمی شود ممنوع داشت کسی را از رفتن بجائی بنده عرض میکنم ما نباید که از جبهه فرانسه جلوتر بیفتیم نشتدو کریں یک نفر از محترمین بود که میخواست داخل در نظام شود چون فرانسه وجود او را مفید دیدند در بیست و چهار ساعت او را بیرون کردند .

اسدالله میرزا - باید اثبات نمایند که رفتن شاهزاده اسباب فساد خواهد شد . (جمعی گفتند معلوم است)

آقامیرزا ظاهر - شما میگوتید که موجب فساد نخواهد شد ؟

اولاد این تلگراف نوشته شده که پسر شاهزاده مادرش را کشته از کجا مجازات شد دیگر اینکه حاجی آقا نورالله که از علمای معتبر آنجاست تلگراف کرده اند که آمدن شاهزاده اسباب فساد خواهد شد تلگراف حاجی آقا نورالله فرائد شد تریب این مضمون .

الوار و اشرار جری شده دهنر راه جرح و چند نفر مقتود مردم در اضطراب و منتظر جواب هستند آمدن شاهزاده اسباب اغتشاش و وحشت مردم شده .

حاج سید عبدالحمین شهشاهی - جمعی از آقایان گفتند مشروطیت اقتضا دارد که شاهزاده یا دیگری بخواهند برود خانه شان باید آزاد باشند البته صحیح است و باید مجری شود جمعی هم میگوتند تولید قتل میشود البته آنهم باید مراعات شود .

ولی من میگوم وقتیکه تمام قوانین شما مجری شد آنوقت باید این نتیجه را خواست ولی حالا که یک قانون مجری نشده چه باید کرد ما مشروطه شده ایم ولی تازه متولد شده ایم باید ملاحظه کرد .

حاج امین الضرب - از آقایان کسب تکلیف میکنم جواب تلگراف را چه باید داد ؟

آقامیرزا محمود اصفهانی - باید بوزارت داخله فرستاده شود باصفهان هم جواب داده شود که رجوع بوزارت داخله شد .

دکتروالی الله خان - این مطلب شهرت یافته حتی باصفهان هم رسیده است که مجلس رأی داد بر رفتن شاهزاده و این فطاست کدام یک تصدیق دارید که مجلس رأی داده محض رفع این اشتباه باید باصفهان جواب داده شود که مجلس رأی نداد و بسکوت گذراند در حرکت بکنفر مجلس رأی نمیده .

اسدالله میرزا - چون میگوتند رفتن شاهزاده موجب فساد است خوب است تلگراف فرستاده شود به وزارت داخله زیرا که تأمین بلاد با ایشان است .

دکتروالی الله خان - بنده عرض میکنم که شاهزاده امروز تقریباً شخص اول اینملکت است و نیگوم که نروند ولی عرض میکنم اگر باید بروند هیئت کابینه ملتزم بشوند و ضمانت بکنند آنوقت بروند .

آقامیرزا محمود - گویا بنده طلب تمام شد .

مخبر الملک - در اینجا مسئله که گفتگو میشود بدو تصدیق میکنم باز فردا پیشان می شویم .

آقا شیخ حسین - باینطور که مخبر الملک گفتند بنده هم یکی از آنها هستم آنروز گفتیم که فساد مترتب نخواهد شد ولی می بینم بواسطه رفتن ایشان تولید فساد میشود حالا میگوم بزورند .

دکتروالی الله خان - بعضی مطالب اخلاقی است که باید فرق بگذاریم میان آنها و مطالب دیگر میگوتند سکوت موجب رضاست بعضی لوقات مقصود این است که این مطلب قابل جواب نیست مثلاً در ایران این اشخاصی که سکوت میکنند در یک مطلبی مقصود این است که در این خصوص رأی ندارند نه اینکه دلالت بر رضایت داشته باشد .

اسدالله میرزا - بهمان آنکه از مجلس تلگراف شد باصفهان که مجلس تصویب کرد آمدن ایشان را نمیشود بگوتید که ما امتناع داشتیم .

مخبر الملک - حالا که قانوناً حرف میزنید من عرض میکنم که اصلاً این مطلب نباید در مجلس گفتگو شود باید تمام این مطالب رجوع بوزارت داخله شود .

حاج میرزا علی آقا - بنده از آن اشخاص هستم کدر آن مجلس در باب رفتن حضرت والا ظل السلطان رأی نداشتم بروند ولی چون آقای حجة الاسلام و حاجی سید اسمعیل تفسیر فرمودند ساکت ماندم و اظهار رأی نکردم .

آقاسیدمهدهدی - حضرت والا در این دولت و مملکت مقامات عالی دارند و خدمات صادقانه خود را هم وقت میخوانند نسبت بدولت و ملت ظاهر سازند بموجب این دستخط های یونی که امروز از طرف قریب الشرف صادر شده رعیت بتزله فرزند پادشاهند و ایشان راضی نخواهند شد که از رفتن ایشان آنها متزلزل شوند و هیچ صحیح نیست بیش از این در مجلس از برای چنین شخص بزرگی گفتگو شود .

مخبر الملک - خوب است بجهت نوشتن کاغذ بوزیر داخله رأی بگیرد زیرا که حالا ساکت شده فردا میگوتند ما زای نداریم اگر چه در مجلس نباید از برای همه چیز رأی گرفت .

حاج امین الضرب - بالاخره رأی مجلس در این خصوص چه شد .

حاج محمد تقی - بوزارت داخله باید بنویشته شود .

وکیل الرعایا - آقایان در نظر داشته باشند که این تلگراف از اصفهان در جواب تلگراف مجلس رسیده است جواب باید داده شود .

آقامیرزا محمود خوانساری - به عقیده بنده مجلس نباید جواب بدهد که شاهزاده برود یا نرود رجوع بوزارت داخله شود .

آقامیرزا محمود اصفهانی - اگر هیئت روزا ضمانت میکنند برود .

آقا شیخ حسین - اینکه می گوتند بوزیر داخله یا بهیئت وزرا نوشته شود که آنها ضمانت کنند در صورتیکه اهل باصفهان متزلزلند نباید برود بر فرض مجلس هم آتشب رای داد حالا که هفتصد هزاردن و مردم متزلزلند رأی میدهند که نروند .

حاج امین الضرب - آنچه بنده از این گفتگوها فهمیدم این است که ظاهر آرای این دشمنان شاهزاده نروند اصناف لایحه نوشته اند و جواب خواسته اند اگر اصناف جواب داده نشود فردا فساد خواهد شد لایحه انجمن اصناف قرائت شد حضور صحیح اسلام و کلا مقام فرض از عرض حریضه که چند روز قبل شده بود در خصوص رفع فساد ما کتب حضرت عبدالعظیم بواسطه نشر روزنامه جات که نزدیک است القاب اختلاف بین مسلمین نماید توقیف سنک طبع را خواسته بودیم حال هم عرض ما این است که تا خیر این مطلب برآید از حد شده از دولت جدا بخواهید که بزودی رفع این فساد را بهر طور که صلاح میدانند بکنند تا اصناف آسوده مشغول کسب شوند اظهار این مطلب نه از روی تحکم بلکه از راه استدعا است .

حسینی خان - بنده هم لایحه داده اند که در زاویه حضرت عبدالعظیم بطبع رسیده حالا میخواهم بر حسب وکالت خودم چند دقیقه عرایض خود را اظهار نمایم از وقتی که ما امروز در این مجلس نشسته ایم یک قسمت آنرا بوظیفه خود عمل نموده ایم باقی بنگی از وظیفه مجلس خارج بوده این ملت به از آنکه از فشار ظلم و استبداد به تنگ آمده و نزدیک بود قطر از خون آنهامم گرفت شود کرد آمده جمعی را انتخواب کرده که در امورات آنها رسیدگی و اصلاح نمایند عجله ما همین قناعت کرده ایم که می آیم اینجا دو ساعتی نشسته و مذاکراتی میکنیم وظیفه ما تنها این نیست که بوزرا ایراد بگیریم بلکه باید مواظب خودمان هم بشویم و این مشروطیت و پارلمنت اول مرتبه از مملکت انکلیس سرا زیر شده بتدریج در همه جا سرایت کرد تا حالا رسیده است با ایران و من تکلیف خودم را میگوم یکی از نویسندگان بزرگ میونسرد که در مملکت فرانسه در اوایل امر بیست و یک میلیون جمعیت داشت هفتصد هزار نفر آنها صاحب سواد و دارای کله بودند و یک میلیون از آنها مجمل سواد داشتند آن هفتصد هزار نفر تصور میکردند که هر چه آنها میداند آن یک میلیون هم میدانند همچنین آن یک میلیون تصور میکردند که هر چه آنها میدانند آن بیست میلیون هم میدانند آزادی قلم و کفایت مادی است که با اساس مشروطیت و اسلامیته صدمه زنند و بمردم ضرر وارد نیاید و در این باب برین نرسد حالا شما به بنده که چه چیزها در این لایحه نوشته مختصر هر کس باید بوظیفه خود عمل نماید و کلا هم باید بوظیفه خود عمل کنند تا فقط بجهت نوشتن در روزنامه نکنند .

حاج سید عبدالحمین شهشاهی - این فرمایش آقای امام جمعه صحیح است ولی عرض بنده در خصوص توقیف سنک است .

آقاسیدمصطفی - هزار وسیع سال است که ما مسلمان بودیم و همین شخص که حجة الاسلام بود مارا تکبیر کرد اگر امروز جلو گیری نشود تهازار وسیع سال دیگر اختلاف ما راهم تکفیر میکنند .

وکیل الرعایا - گمانیکه احتمال می دهند که شیخ حجة الاسلام است اکثراً همان روز نکند سه ساعت از شب گذشته برود بنده آنجا چه خیر است .

آقاسیدمصطفی - در آن مجلسی که تشکیل می شود خوب است از کلامی اصناف هم بیاید .

آقاسید حسین - ممانعطور که آقا فرمودند صحیح است و وکیل اصناف هم باشد خوب است ولی سنک را وزیر علوم باید بفرستند اشب توقیف کنند .

مخبر الملک - برادر من که وزیر علوم است مسئول انتطاعات است باینطور که همین ضرر یک روزنامه مطالبی برخلاف قانون درج کرده و نشر داد باید بکنفر فراس بفرستد و بگوید که این روزنامه توقیف است نه اینکه اگر دهنر فراس هم بفرستد نتوانند و کتک بپورند آنوقت محتاج بقوه جبریه است در این موضوع بسکوت نوشت که شما بفرستید جلو گیری کنید و سنک را توقیف نماید جواب داد که همان قدری که حرکت خودش اشکال دارد همانقدر توقیف سنک مشکل است در این صورت نمی شود این دو کلمه وزیر علوم را مسؤول نمود .

آقامیرزا محمود تاجره - علیات آقا شیخ فضل الله را این مردم و پدران شان میدانند این ملت وجه مصالحه آقایان شده اند چون او در این میانه ریاستی پیدا نکرد اینست که راه مخالفت پیش گرفت که شاید از این راه ریاست بینا بکنند حالا که این این مردم وجه مصالحه آقایان هستند بر شخص آقایان لازم است که رقم دفع نمایند در این خصوص بعضی را عقیده این بود که مجلسی از وزرا و علماء و وکلا تشکیل شود مذاکره نموده هر طور که صلاح دیدند اقدام شود .

آقاسیدمصطفی - باید نتیجه گرفته شود .

حاج سید عبدالحمین شهشاهی - از اول تا کنون هر وقت گفتگوی این مطلب در میان میآمد بنده میگفتم سکوت بهتر است ولی حالا بموجب اینکه در این روزنامه نسبت هائی بتمام مسلمین داده میشود و این خود ظلمی است در حق عموم مسلمین تا حال توقیف سنک آنها را خواسته بودیم ولی حالا باید خواست .

دکتروالی الله خان - در این روز نامه بنده هم مکرر نظر کرده دیده ام که نسبت کمزور و زنده

با کبر داده اند و این خطاب من بتمام ملت است که این وکلا را شما انتخاب کردهاید اگر از جنس اصناف وکیل مین شده نسبتی بان وکیل داده شود فی الواقع آن نسبت بان صنف داده شده و کلا هر طبقه مطلب دیگر مکرر لایحه از طرف اصناف آمده که اظهار دل سوزی کرده اند صحیح است من وکیل یکم صنف هشتم باید بگویم این انجمن اصناف که لایحه نوشته و جواب خواسته اند مقصودشان این است که این ساکتین زاویه مقدسه میخواهند هم مسلکان مارا منحرف نمایند مردم عوام هستند هنوز اساس مشروطیت قوام نگرفته باید جلو گیری شود .

آقای حاج امام جمعه - پررور اغلب و کلا در انجمن اصناف یا محترمین اصناف حضور داشته اند بنده گفتگوی روز یکشنبه را با آنها جواب دادم که باید مجلسی از وکلا و وزرا و علما تشکیل شود هر چه رأی دادند عمل شود .

حاج سید عبدالحمین شهشاهی - این فرمایش آقای امام جمعه صحیح است ولی عرض بنده در خصوص توقیف سنک است .

آقاسیدمصطفی - هزار وسیع سال است که ما مسلمان بودیم و همین شخص که حجة الاسلام بود مارا تکبیر کرد اگر امروز جلو گیری نشود تهازار وسیع سال دیگر اختلاف ما راهم تکفیر میکنند .

وکیل الرعایا - گمانیکه احتمال می دهند که شیخ حجة الاسلام است اکثراً همان روز نکند سه ساعت از شب گذشته برود بنده آنجا چه خیر است .

آقاسیدمصطفی - در آن مجلسی که تشکیل می شود خوب است از کلامی اصناف هم بیاید .

آقاسید حسین - ممانعطور که آقا فرمودند صحیح است و وکیل اصناف هم باشد خوب است ولی سنک را وزیر علوم باید بفرستند اشب توقیف کنند .

مخبر الملک - برادر من که وزیر علوم است مسئول انتطاعات است باینطور که همین ضرر یک روزنامه مطالبی برخلاف قانون درج کرده و نشر داد باید بکنفر فراس بفرستد و بگوید که این روزنامه توقیف است نه اینکه اگر دهنر فراس هم بفرستد نتوانند و کتک بپورند آنوقت محتاج بقوه جبریه است در این موضوع بسکوت نوشت که شما بفرستید جلو گیری کنید و سنک را توقیف نماید جواب داد که همان قدری که حرکت خودش اشکال دارد همانقدر توقیف سنک مشکل است در این صورت نمی شود این دو کلمه وزیر علوم را مسؤول نمود .

آقامیرزا محمود تاجره - علیات آقا شیخ فضل الله را این مردم و پدران شان میدانند این ملت وجه مصالحه آقایان شده اند چون او در این میانه ریاستی پیدا نکرد اینست که راه مخالفت پیش گرفت که شاید از این راه ریاست بینا بکنند حالا که این این مردم وجه مصالحه آقایان هستند بر شخص آقایان لازم است که رقم دفع نمایند در این خصوص بعضی را عقیده این بود که مجلسی از وزرا و علماء و وکلا تشکیل شود مذاکره نموده هر طور که صلاح دیدند اقدام شود .

آقاسید حسین - ممانعطور که آقا فرمودند صحیح است و وکیل اصناف هم باشد خوب است ولی سنک را وزیر علوم باید بفرستند اشب توقیف کنند .

مخبر الملک - برادر من که وزیر علوم است مسئول انتطاعات است باینطور که همین ضرر یک روزنامه مطالبی برخلاف قانون درج کرده و نشر داد باید بکنفر فراس بفرستد و بگوید که این روزنامه توقیف است نه اینکه اگر دهنر فراس هم بفرستد نتوانند و کتک بپورند آنوقت محتاج بقوه جبریه است در این موضوع بسکوت نوشت که شما بفرستید جلو گیری کنید و سنک را توقیف نماید جواب داد که همان قدری که حرکت خودش اشکال دارد همانقدر توقیف سنک مشکل است در این صورت نمی شود این دو کلمه وزیر علوم را مسؤول نمود .

آقاسید حسین - ممانعطور که آقا فرمودند صحیح است و وکیل اصناف هم باشد خوب است ولی سنک را وزیر علوم باید بفرستند اشب توقیف کنند .

وکیل الرعایا - اولاً باید وکلا بدانند که از اقبال الدوله باید خارج باشد .

آقاسید حسین - چرا او مگر حضور است اعتبار او که بیشتر است .

تشکیل شود نه ما زیرا که اگر ما اینکار را بکنیم مسئولیت از او میروند پس ما باید رفع این قائله را از او بخواهیم هر طوری که خودش صلاح بداند اقدام کند شاید یک کافلدی بنویسد او را بیارند .

رئیس التجار - عقیده بنده اینست که تمام مشروطیت و مشروطه خواهی را نباید متعصر باشخاصی کدر این بخواهند بنمایم ما باید قانون وضع کنیم اگر مقصد در مملکت پیدا شد باید وزرا مشغول آنرا رفع نمایند هر گاه دولت مسامحه و کوتاهی نماید ملت را مشروطه خواه هستند خودشان رفع کنند .

آقاسیدمهدهدی - اینکه شما راجع به ملت میگوتید ملت حاضر بودند که اقدام نمایند ولی جلوی آنها را تا حال نگه داشته و نگذاشتیم پررور هم جلوی آنها را گرفتیم حال هم نباید بگذاریم که آنها اقدام نمایند زیرا که نباید مجادله و مجادله کرد باید کار را تا ممکن است بطور اصلاح و آسانی پیش گرفت همانطوریکه آقا فرمودند باید مجلسی کرده و راه اصلاح را همین نمود .

حاج امین الضرب - آخر رأی مجلس در این باب چه شد .

آقا سید اسمعیل - این مطلب بوزارت داخله اظهار شد گفت با علمای معلوم میشود که از ایشان برنی آید پس خوب است این مجلس را تشکیل بدهند و ایشان را بخواهند بیایند تا معلوم شود راه صلاح چیست .

آقاسیدمصطفی - کردار گفته شد مجلس نباید برخلاف قانون رفتار نماید باید از وزارت داخله خواست او خودش میدانند .

رئیس التجار - چرا وقت خودتانرا تضییع میکنید و حرف زیاد میزنید دو ساعت روز بیایند این مطلب را تمام کنند .

آقاسید حسین - دو کلمه مجلس بوزیر داخله بنویسد که خودش اقدام نماید .

حاج امین الضرب - از قرار همچو معلوم میشود که اکثریت آراء بر اینست که بوزیر داخله نوشته شود و عقیده بنده همین است که باید بگوید خودشان محول کرده هر طور صلاح دانستند اقدام نمایند .

فتح الله خان - در روز سه شنبه بنده از آن صورتی که در باب خالصه خوانده بودند هزار خروار افزوده کردم .

حاج امین الضرب - این لایحه مال امسال نیست ، هزار خروار اضافه کرده بود حالا این آقا میگوتند در مدت هفت سال هزار خروار از تمام این عمل مکرر اضافه میدهد باید آن شخص را بگویند کیست .

فتح الله خان - حالا نمی گویم وقتی که قبول شد و اجاره داد باید وزیر ممالیه او را قبول کند ،

آقاسید حسین - ما باید دو اینجا تصویب شخص بکنیم یا اجازه اگر تصویب اجازه است ما باید همین کنیم و مبلغ او را معلوم نمایم آنوقت وزیر ممالیه آن شخص را قبول کند .

وکیل الرعایا - اولاً باید وکلا بدانند که از اقبال الدوله باید خارج باشد .

آقاسید حسین - چرا او مگر حضور است اعتبار او که بیشتر است .

آقای میرعماد - اگر این طرد بود چرا از او گرفتید

مخیر الملک - من کسی هستم که ملاحظه شخص میکنم هر کسی معتبر و درست است باید پا در داده شود.

حاجی محمد اسمعیل آقا - این وجه اجاره

که تا اینجا بجا رسیده است نه این که اعطای بود اقبال الدوله خیانت کرده این مبلغ را حالا علاوه میدهند برای اصلاح است این برای اینکه چون مملکت قانونی پیدا کرد و مردم مطمئن شدند میخواهند در مدت شش سال آبادی کنند و اتفاق بیاورند حالا عقیده بنده این است که یک کسکی پیدا شد هزار حردار علاوه میدهند چندان اهمیت ندارد ولی باید این صورتها را ببرند پیش دربار مالبه هر کدام را که تصویب برد و صلاح درست باو داد شود.

رئیس التجار - و فیکه صدیق الدوله و

نصرت الدوله موردی داده بودند و در مجلس مدا تره شد جمعی پیدا شدند و بان صورتی که داده بودند امروند دوباره خود آنها حاضر شدند و بهمان ده و یک و ده در شش سال علاوه کردند قبول کرد و برای مثال هم هزار حرور بر عمل کرد اقبال الدوله صواب کرده بودند ولی گفته شد با مسائل متذکره میشود نه از میگویند محصور را اقبال الدوله برده و اقبال الدوله میگوید آنها برده است این ساله قبول شده حالا اقبال الدوله پیدا شده و این اضاها را قبول میکنند تا حال لیا بود و چرا قبول نمیکرد بلکه میگویند بوزیر مالبه رجوع شود و در آراء ما هنوز ملاحظه میکنند و نمیگویند در مالبه کار را فراد زده که من مختار نیستم مجبورم از من بر نیاید ولی بارها که در اینجا ننستیم میگوئیم و نباید برتسیم مگر همین اقبال الدوله بود که برای هشت هزار حرور جنس در دربار دعوا میسکرد و بغیر خانه نمیداد چه ملاحظه دارید و نمی گویند.

وکیل الرعايا - اقبال الدوله و مثل او بعدها نباید کار داده بشود.

(لايه از اقبال الدوله در باب خالصجات مجلس رسیده بود قرائت شد قریب باین مضمون) رفته از طرف مجلس بتوسط وزیر مالبه رسیده بود بر اینکه چند نفر حاضر شدند و خواهه رایبازان سورتی که دادند قبول نمایند اگر مدبر خالصه حاضر است که با ایشان گفتگو شود هر گاه حاضر نیستند بدیگر آن داده شود بعد از صورت صدیق الدوله و نصرت الدوله دیگر بواسطه گرفتاریها نتوانستیم که حاضر شوم هزینه نوشته و مهر کرده بان میزان قبول نموده ارسال شد خبری نرسید حالا دوباره عرض می نمایم که حاضر بان میزان قبول کرده هزار حرور هم علاوه میدهم.

حاج محمد اسمعیل آقا - از این لایحه

چنین معلوم میشود که مجلس نوشته است اگر او قبول میکند مقدم است بعد لایحه که از مجلس در این باب بود وزارت مالبه نوشته شده بود صورت آنرا قرائت کردند مذکور بود که اگر مدبر خالصجات حاضر است باو گفتگو شود والا صدیق الدوله و نصرت الدوله که حاضر شده اند داده شود.

رئیس التجار - روزنامه های مجله را در این چند وقت اگر ملاحظه کنید معلوم میشود که آنها حق تقدم دارند و باید آنها داده شود.

حاج محمد اسمعیل آقا - من میگویم اقبال الدوله هم مقدم تر و هم معتبر تر است باید با او باشد. **مخیر الملک -** باید بان کسیکه داد می شود مجلس اطمینان داشته باشد حال چون عده و کلا کافی نیست که این است که این معاف فرایده ندارد. **حاجی محمد اسمعیل آقا** حالا انصاف میگویم که آیامجلس این حق را دارد که بگوید

اطمینان ندارم یا نه پس وزارت مالبه برای چیست ؟

مخیر الملک - فرست میان مشروطه که قانونش موضوعه و اداراتش صحیح باشد با مشروطه که تمام ادارات متزلزل باشند حالا مالبه حق را داریم.

مذاکرات روز شنبه ۱۴ رجب

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۱۲ آقابند محمدتقی قرائت کردند. از اول مجلس شروع شد قرائت نظامنامه وزارت داخله پس از قرائت چندین اصل صحبت از منشأ افتتاح رشت به میان آمد.

مستشار الدوله - خاطر آقایان عظام

فی الجمله مسوق است که بواسطه ترتیب انتخابات فی الجمله اختلافی واقع شده جمعی اربلاب و غیره با حاجی محمد رضا و شریعتدار میگویند که کار طبقات و تجار و علماء و حاجی خماسی بر این هستند که از روی طبقاتی باشد و انجمن هم ولایتی باشد در این بین هم مسئله سید احمد به میان آمد در روز با حضور جناب رئیس در تلگرافخانه بودیم بواسطه اسکاگتفته کفتم انتخابات توقیف باشد تا در مجلس مذاکره شده قرار قطعی داده شود.

بحر العلوم - خوبست بفرمائید تلگرافاتی که از مامورین و غیره شده روانه شود تا خاطر آقایان مسبوق شده مشغول مذاکره شوند.

وکیل التجار - نمیدانم مامورینی که در آنجا رفتند بضمون نظامنامه مسبوق بودند و از روی همان رفتار کرده اند پناه از زمانی که رفته اند مشغول دادن ورته رای بوده اند روز جمعه وقت استخراج بوده و بعضی از آراء هم استخراج شده بود بعد چون بعضی که انتخاب شده بودند داخل نشدند این اختلاف واقع شده و در نظامنامه هم قید نشده که انتخاب از طبقات باشد حال این مطلب اهمیت ندارد فرقی ندارد مقصود اینست که این نکته را ملاحظه داشته باشند.

آقا سیدحسین - تقی زاده - بنده اعتقاد

ندارم بفرماندن این تلگرافات زیرا که اغلب مطالب مسئله خانوادگی است و آنچه که از پایت انتخابات است همان است که جناب مستشار الدوله فرمودند این مطلب هم باید در مجلس مذاکره شده قطع شود آنروز که نظامنامه ایالتی نوشته میشد باید از آنجا قطع شد فقط یک کلمه تعریفی که جامع و مانع باشد نوشته نشده است و آنچه اینطور قرارداد داده شده است ایالت جایی است که مرکز حکومتی داشته باشد و چون ولایت حاکم نشین داشته باشد پس در این خصوص در باب دولت نمیتوان شبهه کرد زیرا که در شش مثل لاهیجان حکومت نشین دارد و همچنین انزلی و از این گذشته باید ملاحظه فرمایید و آنچه ایندر است و ثروت آنجا اهمیت دارد و مدت ها در اینجا مذاکره شد که اگر یک نفر از طبقات مین شود ملاحظه انتساب آن طبقه اسباب رقابت طبقات دیگر می شود و حال آنکه وکیل وکیل همه است اختصاصی نیست این است که بعد از گفتگو های زیاد گفتیم که این نظامنامه انتخاب را بهم زده مثل سایر جاهای معمول شود و بواسطه همین بود که قرار لزوم وجود هیئتی از علماء همه وقت در مجلس شد مقصود این بود که در این خصوص مذاکرات زیاد شده پس بقیه من اینست که هر دو از این دو مطلب قطع شده است.

در کسب و بیون ملاحظه شود اگر معنی با لفظ مطابق نباشد آنوقت در مجلس مذاکره شود اگر دقتی در در نظامنامه باشد که کیلان ولایت است نه ایالت دیگر معنی این گفتگوها نیست من ثابت میکنم که آنجا ولایت است آن وقتی که این نظامنامه را می نوشتیم نظیرمان بوسعت شاک بود اگر کیلان ایالت بود تاکنون انزلی حق داشت انجمن ترتیب بدهد فقط حق یک انجمن بلدی دارد باید این مطلب را تعاقب کرد که بعد ها جدا فتنه و فساد نشویم چیزی که هست بنده میگویم هیجان بواسطه تحریکات که شده جزئی تغییر داده شود باید بطور که انتخاب بر دوازده نفر باشد شش نفر کم است.

حسام الاسلام - بنده هم رای شمارا تصویب میکنم که دوازده نفر انتخاب شوند شش نفر از خود رشت و شش نفر از اطراف.

آقا سیدحسین تقی زاده - اینکه گفتید رای تمام بر این است اگر بظاهر است که هیچ والا ری تمام اینطور نیست اما فرمایش حسام الاسلام تمام صحیح است در جای خود این که آنجا دو دسته هستند من هیچ کدام را نمی شناسم ولی یکدسته حرفش صحیح باشد و مقصدش صحیح باشد بنده اینم اما این که گفتید در نظامنامه تغییر داده شود آنجا ولایت است چنین نیست هر مطلبی را که مجلس رای داده نمی شود تغییر بدهد بعدها هر مطلب بدی که وارد می شود همین طور اسباب اشکال خواهد بود این مسئله ربطی ندارد باینکه در این شوق یکی از دیگری میخواهد پیش بیفتد.

حسام الاسلام - بعد از آنکه قانون داشته باشد دیگر این حرف نیست که یکی پیش یفتد یا پس بیفتد.

حاج میرزا ابراهیم آقا - قانون نوشته شد مگر تا بنده جری شود.

حسام الاسلام - گفتگوی من در رفع فساد است باید او را جلو گیری کرد کار بایالت و ولایت نداریم.

حاج محتشم السلطنه - باین ترتیبی که

میگویند این ترتیب در نظامنامه داخله ملاحظه شود که یک وقتی شاید این مملکت بترتیب صحیح در بیاید و آن این بود که نظر این نظامنامه کبیله بتقسیم ولایات باشد حالا اگر نظراتان باشد باید یک شهر را یک ولایت فرض کرد و آن وقت این نظامنامه داخله مفید فائده خواهد شد.

حاج میرزا ابراهیم آقا - عرض بنده این است

آنچه در نظامنامه ایالت نوشته شده باید جری شود و اشخاص را نباید ملاحظه کرد.

حسام الاسلام - طوالش بیخ قطعه است

پس باید بیخ انجمن باشد.

آقا سیدحسین تقی زاده - اگر لاهیجان شهر

است کیلان ایالت است. **مخیر الملک -** اینطور نیست میخاید الان قانون را بغوییم گذشته عرض بنده این است که مصلحت غیر از قانون است در انزلی نباید انجمن ولایتی باشد فقط باید یک انجمن بلدی باشد (بنظامنامه ایالتی رجوع کردند و قدری از آن را خواندند) از این فرار کیلان ولایت است نه ایالت.

آقا سیدحسین - معنی برای نیست.

حسام الاسلام - این قوانین بالاتر از قوانین انبیاء نیست قوانین آنها در موقع نسخ و منسوخ دارد آنها سرحد است خوف هزار خطر میورد تمام انجمنهای جزو باید بسته شود.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - مائما

جمع شدیم و جاهای خودمان را در معرض خطر گذاردیم که یک خدمتی بملت بکنیم و نتیجه آن این شد که این مجلس فراهم شد ولی حالا این تعدد انجمنها و بعضی از کلاک صحت اعتبارنامه آنها معلوم نیست طوری اسباب اختلاف شده است که نزدیک است مملکت از دست برود در همین تهران هفتاد انجمن ترتیب داده شده این انجمنها نتیجه اش این است که باید اتفاق کنند و موجبات ترقی و آبادی مملکت را فراهم نمایند نه اینکه در امورات سیاسی مملکت دخالت کنند دیگر در خصوص و کلا مسامحه میکنید سابقا گفتیم که جمعی از و کلا هستند که بتقلب و کلیل شده اند اینها را باید تعقیب نمود اعتبار نامهای آنها را رسید جمعی دیگر هزار گونه تقلب میکنند تمام مقاصد از این جهت در مملکت میشود.

(جمعی گفتند خائن را مین فرمائید)

آقای میرزا سید محمد مجتهد - تمام را خودتان میشناسید.

آقا سیدحسین - در تلگرافی که دیشب از رشت رسیده و قرائت شد اشاره شده که این فتنه از طهران تحریک شده و کلیل رشت سه نفرند خودشان مین نمایند که این تحریک از کجا شده است که بیرونی هم باید تشکیل شود که رسیده کی بامتیا زمانها شود.

رئیس - من بسیار مطلب کار ندارم این ها که میگویند انجمن باید زیاد باشد خیلی خوب ولی نه باین طور که حکم کنند مردم را ببرند.

مخیر الملک - در هیچ جای دنیا معمول

نیست که انجمن در امورات سیاسی مداخله نماید بلکه باید در امور صناعات و تجارت و غیره گفتگو نمایند. اگر اول در طهران یک دو سه انجمن صحیح دایر شده بود هیچ نسبت باین ترتیب نداشت حالا هر چه مستبد هستند بلیاس مشروطیت انجمن دایر نموده اند اسباب مفسده شده اند.

آقای میرزا سید محمد مجتهد - باید

رفع مفسد این انجمن ها را بکنید و الا موجب هرج و مرج مملکت خواهد شد شخص نانو انجمن میکنند که نازا بر قیمتی که میخواهد می فروشد این چه انجمن است.

آقا سید مهدی - فرمایشات حضرت حجة

الاسلام تمام صحیح است ولی اینطور که از روی تعمیم فرمودند به تمام و کلا بر میخورد باید همین شود که خائن کیست این تلگرافی که از رشت آمد باید تحقیق شود که معرک کی بوده است.

وکیل التجار - باید استتلاق شود تا

آقا سید محمد تقی - آنچه از این تلگراف

معلوم میشود این است که این تحریک از طهران بوده باید معلوم شود که مکتوبی بوده یا تلگرافی.

رئیس - در نظامنامه نوشته شده که شش

نفر انتخاب شوند ولی معلوم نشده است که از روی طبقاتی باشد یا غیر حالا آنچه می بینیم نزدیک است فساد شود حالا نباید بگوئیم که حتما همین طور باشد اصل فساد بواسطه این شده است که هزار رای از اصناف داده شده است و از سایرین نماند رای بدی که است یا صد رای مقالی با هزار رای نمیکند و بنا بر این تمام و کلا از اصناف خواهند شد عجب انجمنی طلب اهمیت دارد یا نه؟

آقای میرزا افضل علی آقا - آیا این مجلس بجهة

مصلحت است یا مفسده در قانونی هر گاه مجلس رای داد و تا بست و چهار ساعت مفسد آن معلوم شده آیا باید آن رای بر گردد پناه در این خصوص که با طبقات نباشد و با افراد باشد در هیچ جا انجمن مترتب نخواهد شد آنوقت وکلای تجار و علماء از میان میرود و هرج و مرج میشود امروزه که این مفسده معلوم شد باید انتخابات را در طقات قرار داد تا رفع شود.

آقای میرزا محمود - ده ما است که این مجلس

زحمت کشیده و اصلا گفته شده که تکلف مجلس وضع قانون است این ادل قانونی است که از مجلس در آمده است پس نباید بجهة چند نفر قانون را هم زد دیگر چه نتیجه برای نوشتن قانون ترتب میشود.

حسام الاسلام - من میگویم حاج محمد رضا

و غیره خوب ولی در اجرای این قانون مابقی بخارجه ضرر وارد می آورد که بیله آنها را توقیف نموده اند اسباب خسارت دولت خواهد شد.

حاج امام جمعه - اگر در خصوص مسئله

رشت که ایالت است یا ولایت مجلس رای داد نباید تغییر بکنند ولی در خصوص نظامنامه انجمن های ایالتی از باب انتخاب از روی طبقات رای داده شد باید با طبقات باشد اگر نباشد اسباب فتنه خواهد شد باید امروز همانطور انتخابات طبقاتی باشد.

آقا سید محمد جعفر - ما باید بموجب قانون

اسلام رفتار نماییم با اقتدار تمام علماء بعد از پشت حضرت رسول هم تمام احکام حاضر بود ولی باقتضای وقت بتدریج در موقع اجرا گذاشته شد حالا شما میخواهید که باین مقاصد بکنده همه راه جری نمایند نمی شود.

آقا شیخ حسین - مانا باید در ده جا تقلید

از خارجه بکنیم حالا تغییر طبقاتی مضر است به مملکت مانا باید تغییر بدهیم تا وقتی که اقتضا کند. **رئیس -** حضرات در رشت منتظرند مذاکرات